

Ontstaansgeschiedenis van de ondernemingsraden in België (1944 - 1949)

door Wouter DAMBRE,

Licentiaat geschiedenis, Rijksuniversiteit Gent.

★

I. Het einde van de Tweede Wereldoorlog : ideeën rond arbeiderscontrole, medebeheer en sociale solidariteit.

Naar het einde van de Tweede Wereldoorlog toe, werden binnen en buiten bezet België plannen gesmeed voor de (her)inrichting van de naoorlogse samenleving. Zo kwam de in 1942 heropgerichte BSP onder voorzitterschap van A. Van Acker regelmatig in Bureau bijeen, waarbij alle problemen die na de oorlog zouden kunnen opduiken werden ontleed en besproken. De naoorlogse BSP-top, met namen zoals Major, Van Eynde, Anseele jr. en Spinoy, werd in deze omstandigheden tot een hechte groep aaneengesmeed; deze groep was ook nauw betrokken bij de totstandkoming van het « Sociaal Pact » in 1944 (1).

In het Luikse kwam het in 1944 tot de stichting van de « Mouvement Syndical Unifié » (MSU) rond André Renard. Het doctrinair document « Pour la révolution constructive » besteedt veel aandacht aan de zgn. structuurhervormingen. Zo eiste de MSU een vorm van industriële democratie, waarbij de leiding van de bedrijven uitgeoefend wordt door een vertegenwoordiging van het personeel. De MSU pleitte voor arbeiderscontrole in de ondernemingen, als voorbereidende fase op het later te verwezenlijken medebesikingsrecht over de geproduceerde goederen. Het medebeheer werd beschouwd als een effectieve deelname aan het economisch beheer, als een werkelijke « halvering » van het patronaal gezag. De arbeiderscontrole op ondernemingsvlak die A. Renard als onmiddellijk bereikbaar zag, zou betrekking hebben op : de aanwerving

(1) « Wat zoudt gij zonder 't werkvolk zijn ? Anderhalve eeuw arbeidersstrijd in België. Deel 1 : 1830-1966 », Kritik, Leuven, 1977, blz. 128.

en afdanking van personeel; de toepassing van sociale wetten en collectieve arbeidsovereenkomsten; informatierecht i.v.m. elke door de directie geplande economische, sociale of financiële maatregel; de paritaire regeling met de directie van alle problemen i.v.m. lonen, arbeidsorganisatie, enz.; tenslotte werd zelfbeheer of medebeheer over de sociale werken van de onderneming voorgesteld (2).

De naar Londen uitgeweken socialistische syndicalisten zouden, verenigd in het « Centre Syndical Belge » (CSB) onder voorzitterschap van Jef Rens, eveneens de naoorlogse periode voorbereiden. Zo werd in mei 1943 een document besproken, opgesteld door J. Rens, J. Bondas en P. Finet. Het document bepleit o.a. een organische wetgeving ter regeling van de industriële en professionele verhoudingen tussen de verschillende categorieën van producenten. In elke onderneming met ten minste 20 werknemers wordt een contactorganisme voorzien, waarvan de personeelsafgevaardigden tevens de syndicale organisatie in de onderneming zouden vertegenwoordigen. Tijdens de discussies over deze ondernemingsraden (OR) liet iemand als Arthur Gailly zich zeer kritisch uit over wat hij noemde « des organismes permanents de collaboration de classes » (3). In de zomer van 1943 slaagde men erin het geamendeerde en heruitgegeven document aan de in België verblijvende H. Lapaille te doen toekomen, die daar deelnam aan de besprekingen tussen werkgevers en werknemers die tot het zgn. « Sociaal Pact » zouden leiden (4).

Sociaal Pact

Tijdens de bezetting groeide er een consensus bij een groep syndicale en patronale onderhandelaars over de normalisering van de industriële relaties na de bevrijding. Op 24 april 1944 werd een akkoord bereikt. Een basistekst van 54 paragrafen, getiteld : « Ontwerp van overeenkomst tot sociale solidariteit » werd goedgekeurd (5). Dit « Sociaal Pact » zou de basis vormen van de naoorlogse sociale politiek (sociale vrede en verhoging van de produktiviteit in ruil voor bestaanszekerheid en medezeggenschap). Het « Sociaal Pact » voorzag sociaal-economische overlegorganen op ondernemings-, sectorieel en nationaal vlak. Het opzet was

(2) « A. Renard écrivait... Recueil d'articles 1936-1966 », Liège, Imprédi, 1962, blz. 96 ; zie ook N. DE BATSELIER, *Arbeiderscontrole, een eis van het ABVV (vorming)*, Brussel, CMB-ABVV, 1976, blz. 11.

(3) D. SMETS en J. RENS, *Historique du Centre Syndical Belge à Londres, 1941-1944*, s.l., FGTB, 1976, blz. 75 en blz. A II 39.

(4) H. BALTHAZAR, « Sociale welvaart en overlegeconomie, een onvolkomen wens », in *De Industrie in België. Twee eeuwen ontwikkeling, 1780-1980*, Brussel, 1981, blz. 244.

(5) « Ontwerp van overeenkomst tot sociale solidariteit », in *Arbeidsblad*, januari-maart 1945, blz. 9-19.

gewaagd, vooral op het niveau van de onderneming, waar de paritaire samenwerking nog onbestaande was; wel bestonden in sommige ondernemingen « fabrieksraden », die onderling sterk verschilden in bevoegdheid en samenstelling en een eerder paternalistische inslag hadden (6).

Het « Sociaal Pact » voorziet in een « personeelsafvaardiging » in elke onderneming met minstens 20 werknemers, waarbij deze samen met de patroon « alle kwesties aangaande het organiseren van den arbeid, de tucht of het voorkomen van collectieve geschillen in de schoot van de onderneming » zou kunnen onderzoeken. Ook wordt voorzien dat de « sociale diensten » in principe aan het zelfbeheer van de arbeiders zullen overgelaten worden, of toch tenminste met hun medezeggenschap zullen beheerd worden. Tenslotte zal de patroon inlichtingen verschaffen over de inventaris, de balans en de algemene gang van de onderneming, « ten einde de gehechtheid van het personeel aan de belangen van de onderneming te onderhouden » (7). Het « Sociaal Pact » voorziet dus eigenlijk niet in de oprichting van een paritaire OR, met de structuur, samenstelling en bevoegdheid eigen aan zo'n organisme. De voorziene personeelsafvaardiging zou slechts de bevoegdheid hebben een « interlocuteur valable » voor de bedrijfsleider te zijn om sommige vraagstukken aan te snijden (8).

Het « Sociaal Pact » zou een uitgangspunt vormen voor de gedachtenwisselingen na de bevrijding in de Algemene Paritaire Raad. In die zin kan men in deze intentieverklaring een voorafbeelding van de naoorlogse sociale politiek zien en kan men er ook de latere OR in zekere mate in terugvinden. In het ABVV bestond bij velen kritiek op het « Pact », vooral omdat het er naar streefde de betrekkingen tussen de werkgevers en werknemers te regelen op een manier die onmogelijk kon werken in een kapitalistisch systeem, een systeem waarvan men de structuur zelf niet in vraag had durven stellen (9).

De ABVV'ers die tijdens de oorlog aan het « Pact » meewerkten, waren de exponenten van de latere gematigde vleugel van het ABVV; mensen als L. Major kwamen dus uit de oorlog met een heel andere visie op de verwezenlijking van de economische democratie dan bijvoorbeeld de renardisten (10). A. Van Acker, die tijdens de oorlog actief aan de

(6) P. GOLDSCHMIDT-CLERMONT, « Het ontstaan van het ontwerp van akkoord van sociale solidariteit in België. II. Principes en methodes der paritaire samenwerking », in *Arbeidsblad*, juli-augustus 1968, 7-8, blz. 874.

(7) « Ontwerp van overeenkomst... », *op. cit.*, blz. 17-18.

(8) F. VAN GEENBERGHE, « De houding van het parlement tot de bevoegdheid van de ondernemingsraad in 1948 : tendensen », in *Colloquium VUB 2 december 1967, De bevoegdheid van de organismen voor medezeggenschap in de onderneming*, blz. 4.

(9) J. BONDAS, *Een halve eeuw syndicale actie (1898-1948). Geschiedenis van de SK, van het BVV en van het ABVV* (Inleiding De Brouckère), Brussel, 1949, blz. 345.

(10) F. VAN DEN BROUCKE, *Van crisis tot crisis. Een socialistisch alternatief*, Kritak, Leuven, 1981, blz. 97.

onderhandelingen had meegewerkt en er toen al voor pleitte om de spanningen tussen werkgevers en werknemers « op te lossen in solidariteit », zou trouwens de gezaghebbende katalysator worden voor de concrete uitvoering van het « Sociaal Pact » (11).

Naoorlogse sociale politiek

In de geest van het « Sociaal Pact » werd al spoedig werk gemaakt van de opbouw van een geheel van sociale en collectieve voorzieningen, voor iedereen en « in sociale zekerheid » beschikbaar. De besluitwet op de Maatschappelijke Zekerheid van 28 december 1944 zette een eerste stap in deze richting. Om die operatie te doen slagen was echter een parallelle opbouw van een sociaal-economisch overlegsysteem noodzakelijk. Zo werden de paritaire commissies voor alle sectoren wettelijk erkend door de besluitwet van 9 juni 1945. De paritaire commissies waren het begin van een kader van collectieve arbeidsverhoudingen en zouden een scharnier in de uitbouw van een « pacificatiepolitiek » vormen (12). Op 19 december 1944 werd de Algemene Paritaire Raad opgericht, waarvan de minister van Arbeid en Sociale Voorzorg voorzitter was, en waar allerhande sociale problemen besproken werden. Tussen 1944 en 1948 vonden zeven nationale arbeidsconferenties plaats, waar vakbonden en patronaat o.l.v. eerste-minister Van Acker onderhandelden over lonen- en prijzenpolitiek, een statuut voor de syndicale afvaardiging, enz...

Een sluitende opbouw van overlegstructuren werd in een eerste fase verwezenlijkt door de wet van 20 september 1948 op de organisatie van het bedrijfsleven. Deze kaderwet omvatte een geheel van instellingen, dat op sociaal en economisch vlak de syndicaal-patronale dialoog permanent mogelijk zou maken. Op nationaal vlak werd de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven opgericht, op sectorieel vlak de bedrijfsraden en op ondernemingsvlak de ondernemingsraden (OR). De belangrijkste bevoegdheden van al deze paritaire raden waren informatief en adviserend. Welke ideologische tegenstellingen en discussies — vooral dan wat de OR betreft — deze wet voorafgingen, en hoe men uiteindelijk een typisch Belgisch compromis tussen de tegenstelde partijen in een wet heeft vastgelegd, wordt in de volgende bladzijden uiteengezet.

Gematigde linkerzijde

De OR zouden in België een louter parlementaire verwezenlijking worden; pas drie jaar na de bevrijding zou een kaderwet tot stand komen.

(11) H. BALTHAZAR, *op. cit.*, blz. 244.

(12) L. HUYSE, *De gewapende vrede. De Belgische politiek na 1945*, Kritak, Leuven, 1980, blz. 21.

Nochtans stond de arbeidersbeweging na WO II zeer sterk, gezien de prioriteit die aan de wederopbouw en de verhoging van de produktiviteit diende gegeven te worden. De vakbeweging heeft haar strategische machtspositie op dit vlak blijkbaar niet ten volle benut. Een verklaring hiervoor is misschien de afsluiting van het « Sociaal Pact » : de geest van sociale samenwerking en solidariteit zou in de eerste naoorlogse jaren van doorslaggevende invloed zijn. Om de uitbouw van een stelsel van maatschappelijke zekerheid te bekomen, waren de pragmatische leiders van de linkerzijde bereid om de sociale vrede te garanderen. De KPB en enkele invloedrijke « eenheidssyndicaten » kozen voor een tactisch gematigde opstelling, waarbij werd deelgenomen aan het herstelprogramma van de naoorlogse « linkse » regeringen en er geen prioriteit werd gegeven aan een fundamentele wijziging van de kapitalistische machtsstructuren. Door de integratie van de KPB en een aanwakkerende koude oorlogssfeer, zou de kommunistische invloed ingedijkt en geneutraliseerd worden. In 1947 werd een BSP-CVP-regering gevormd. Binnen de BSP en even later ook binnen het ABVV hadden de pragmatische sociaaldemocraten in 1948 opnieuw de leiding in handen. Ter linkerzijde was tijdens de periode 1945-1948 het streven om het vooroorlogse Belgische politieke bestel weer op te bouwen en te versterken groter dan de wil om structuurhervormingen door te voeren. In ruil voor sleutelposities in het naoorlogse politieke bestel, een stelsel van sociale zekerheid en enige staatscontrole op de economie, was de BSP bereid loyaal deel te nemen aan de restauratie van de vooroorlogse samenleving, die gesteund had op het economisch liberalisme, een verruimd burgerlijk parlementarisme en het begin van een sociale overlegpolitiek (13).

II. Structuurhervormingen en sociaal-economische democratie op ondernemingsvlak.

1. *In het ABVV leven verschillende opvattingen over de medezeggenschap*

Onmiddellijk na W.O. II vond er binnen het ABVV een confrontatie van ideeën plaats, waarbij veel aandacht werd besteed aan de discussie over structuurhervormingen en economische democratie. Op 28 en 29 april 1945 fusioneerden de renardistische MSU, de kommunistisch geïnspireerde eenheidssyndicaten en het sociaaldemocratische Belgisch Vakver-

(13) E. WITTE, A. MEYNEN, « Het maatschappelijke-politieke leven in België, 1945-1980 », in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. 15, Haarlem, 1982, blz. 204 e.v.

bond tot één syndicale organisatie, het ABVV (14). Daardoor zou er binnen het ABVV heel wat interne discussie nodig zijn vooraleer men met een eengemaakt standpunt en eisenplatform naar buiten kon treden. Dit heeft zeker in het begin de eis voor structuurhervormingen heel wat slagkracht ontnomen. Bijkomende factor was nog dat de BSP in de eerste naoorlogse jaren haar liberale regeringspartner niet te veel voor het hoofd wilde stoten; de heropbouw van het land en het opdrijven van de produktie vormden de grootste bekommernis.

Aanvankelijk leek binnen het ABVV vooral de renardistische strekking de inhoudelijke en strategische lijn te beïnvloeden. Zo opteerde men voor een industriële democratie in de vorm van arbeiderscontrole, als eerste stap naar de medezeggenschap. Het ABVV wilde structuurveranderingen in het kader van de sociale rechtvaardigheid. Een economische en sociale democratie diende de politieke democratie te vervolledigen en te verstevigen. Zo vroeg men de oprichting van organismen waarvan het uiteindelijk doel moest zijn de arbeidersklasse het beheer te verschaffen over de omgevormde economie ten gunste van de collectiviteit. Het ABVV wilde de dagelijkse eisenstrijd verbinden aan de strijd voor structuurhervormingen en voor de hervorming van de kapitalistische maatschappij (15).

Na de fusie wilde de ABVV-leiding als partij erkend worden in elk organisatiesysteem van de economie. Men sprak zich uit voor een verticale bedrijfsorganisatie door tegelijkertijd een Centrale Economische Raad, bedrijfsraden en OR op te richten. Voor de OR eiste men nieuwe bevoegdheden, ook op economisch en financieel gebied. Hoewel het ABVV streefde naar de effectieve medewerking van de arbeiders aan het beheer van de ondernemingen, werd toch gesteld dat de syndicale beweging vooraf een enorme opvoedings- en vormingstaak te wachten stond (16). Tegelijkertijd eiste het ABVV de officiële instelling van de bestendige syndicale afvaardiging op ondernemingsvlak. Deze afvaardiging diende een controlefunctie over de werking van de OR uit te oefenen en bekleedde in de visie van het ABVV een spilpositie (17).

Binnen het ABVV pleitte A. Renard voor een werkelijke deelname aan het economisch beheer van de ondernemingen, wat o.m. het paritair beslis-

(14) G. SPITAELS, *Le mouvement Syndical en Belgique*, Bruxelles, Institut de Sociologie Solvay, 1967, blz. 25.

Zie ook : J. BONDAS, *op. cit.*, blz. 384.

(15) F. VAN DEN BROUCKE, *op. cit.*, blz. 88-90 ; zie ook ABVV, *Statutair congres 28-29 februari en 1 maart 1948. Moreel en administratief verslag van de jaren 1946 en 1947*, NV Excelsior, Antwerpen (1948), blz. 5.

(16) ABVV, *Statutair congres van 23, 24 en 25 december 1945. Stenografisch verslag*, s.l.n.d., blz. 160-163.

(17) P. GEVERS, *Ondernemingsraden. Randverschijnsel in de Belgische industriële democratiseringsbeweging. Een sociologische studie*, Leuven, KUL, 1973, blz. 104-105.

singsrecht over het bedrag van de dividenden inhiel. Het medebeheer gaat in deze periode een — in socialistisch perspectief — constructieve rol spelen, als verbindingsfactor tussen de controle van de onderneming en het economisch en sociaal leven van de gehele maatschappij. Volgens Renard betekende dit het grondig omvormen van de kapitalistische maatschappij met als uiteindelijk doel haar verdwijning (18). Voor Renard mochten de OR geen zuivere « produktiecomités » worden; eerst en vooral moesten de arbeiders controlebevoegdheid krijgen over de gang van de onderneming (19).

De kommunistische eis om produktiecomités

In de eerste jaren na de bevrijding, toen de kommunisten binnen de socialistische vakbeweging een belangrijke unificerende rol vervulden, zou de KP het ordewoord voor de vorming van bedrijfs- of produktiecomités lanceren. Reeds eind 1944 sprak de KP zich uit voor de deelname van de arbeiders aan het weer op gang brengen van de produktie en aan het beheer van de ondernemingen (20). Op 17 juli 1945 legde de kommunistische volksvertegenwoordiger H. Glineur een wetsvoorstel neer « houdende oprichting van Bedrijfscomités ». Door alle categorieën van het ondernemingspersoneel medezeggenschap te geven, beoogde Glineur vooral een meer rationele organisatie van de produktie en een meer doelmatige maatschappelijke bescherming van de arbeiders. De bevoegdheden van de comités zouden informatief en raadgevend zijn en zich vooral op sociaal vlak uitstrekken. Ondanks hun hoofdzakelijk adviserende bevoegdheid, hebben de bedrijfscomités van Glineur een sterk revendicatief karakter, dit o.m. door de verplichte raadpleging ervan en door het ruime informatierecht i.v.m. de produktie en de volledige technische organisatie van de onderneming. Hoofddoel van dit wetsvoorstel — dat overigens nooit in het parlement werd besproken — is het binnenbrengen van de economische democratie in de ondernemingen; in het voorstel zijn sancties voorzien ter bescherming van personeelsvertegenwoordigers die hierbij in conflict zouden komen met hun patroon. In dit opzicht staat het wetsvoorstel-Glineur lijnrecht tegenover de vage beginselen van « samenwerking » tussen werkgevers en werknemers die het « Sociaal Pact » kenmerkten (21).

(18) N. DE BATSELIER, *op. cit.*, blz. 12.

(19) A. RENARD, « Comités de production ou comités d'entreprise ? », in *FGTB*, 24 novembre 1945, p. 1.

(20) E. LALMAND, *Le Parti Communiste de Belgique dans la lutte pour la libération. Rapport au CC du PCB, le 21 octobre 1944*, Bruxelles, 1944, p. 13.

(21) « Wetsvoorstel houdende oprichting van Bedrijfscomités », H. GLINEUR, 1 juli 1945, in *Parlementaire Documenten*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1944-1945, nr. 143, blz. 1-3.

Nationale onderhandelingen over een wet op de ondernemingsraden

Reeds begin 1946 beloofde de regering-Van Acker een wetsontwerp op de OR uit te werken. De Algemene Paritaire Raad werd belast met het uitwerken van een voorontwerp (22). Het ABVV eiste daar de volgende bevoegdheden voor de OR: de classificatie- en vergoedingsproblemen, het opmaken van het werkhuisreglement, het voorleggen van suggesties betreffende de technische organisatie van de onderneming, het recht op regelmatige informatie over de toestand van de onderneming, een recht van rechtstreekse controle over de verdeling van de winsten en een recht van onrechtstreekse controle op de boekhouding door aanduiding van een rekencommissaris (23). In de Algemene Paritaire Raad stuitten de syndicale vertegenwoordigers op een uiterst wantrouwe houding van de patronale vertegenwoordigers; ook op de Nationale Arbeidsconferentie (NAC) van 13 en 14 mei 1946 kon geen begin van akkoord bereikt worden. Het ABVV kon er de patroons op de NAC van 5 juli 1946 wel toe brengen het nut van syndicale afvaardigingen op ondernemingsvlak te erkennen; hun statuut zou in de paritaire commissies worden vastgelegd. Ook mocht, in afwachting van een wet, een OR opgericht worden in sommige ondernemingen of gewesten. Zijn statuut zou eveneens in de paritaire commissies besproken worden (24).

Na afloop van de Nationale Arbeidsconferentie van 5 juli 1946 stelde A. Renard in naam van het ABVV, de OR niet te beschouwen als een orgaan om de arbeiders met de directie van een onderneming te laten samenwerken, maar als een middel om een gedeelte van het patronaal gezag aan de arbeiders over te dragen. De OR moest er komen om in dienst van het algemeen belang, een betere produktie te verzekeren. Ook stelde Renard voor de OR te gebruiken om de prijzen onder controle te krijgen (25). Zoals zal blijken, lagen deze verklaringen niet bepaald in de lijn van wat het ACV en de werkgeversorganisaties zich over het medezeggenschap in de ondernemingen voorstelden.

2. *De christelijke arbeidersbeweging pleit voor medezeggenschap en mede-beheer door samenwerking in de onderneming*

Na de bevrijding sprak het ACV-congres in juli 1945 zich uit voor structuurhervormingen op de drie niveaus van de economie. Doel was de

(22) ABVV, Statutair congres... 1948..., op. cit., blz. 104.

(23) L. BROUWERS, *Vijftig jaar christelijke werkgeversbeweging in België. Een bijdrage tot de sociaal-economische geschiedenis, 1920-1973* (voorwoord P. Harmel), Brussel, UNIAPAC-België, VKW, 1974, blz. 112-113.

(24) ABVV, Statutair congres... 1948..., op. cit., blz. 57 en blz. 104.

(25) A. RENARD, « De la Conférence Nationale du Travail au Congrès de la FGTB », in *Syndicats*, 27 juli 1946, p. 1.

groei van de economische produktiviteit te bevorderen. Op ondernemingsvlak zou de OR deelnemen aan het beheer en er ook toezicht op uitoefenen. (26) Het ACV spreekt zich uit voor de samenwerking van werkgevers en werknemers op voet van gelijkwaardigheid en tegen het principe van de klassenstrijd. Er wordt gepleit voor de instelling van de OR, die echter een zeer beperkte bevoegdheid zou hebben. Zo worden de sociale diensten voorgesteld als louter patronale initiatieven en in tegenstelling tot het « Sociaal Pact », wijst men op dit vlak elk beginsel van samenwerking van de hand.

Het ACV ziet voor de OR een drietal bevoegdheidspunten : het opstellen van het werkhuisreglement, het vaststellen van het minimumloon en van de loonschaal en bemiddelen bij individuele conflicten (27). De OR wordt dus hoofdzakelijk als samenwerkingsorgaan gezien, met als doel de gemeenschapsgeest in de onderneming te ontwikkelen. Sociale vrede via de OR is slechts mogelijk indien werkgevers en werknemers door deze geest van samenwerking « bezielde » zijn, zo wordt gesteld.

Voor de toekomst wenst het ACV meer « durvende » hervormingen in de richting van arbeidersdeelname in het beheer van de onderneming (28).

De « nieuwe » CVP aanvaardde eind 1945 in haar Kerstprogramma een « organisatie van het bedrijfsleven », waarbij in de grote ondernemingen medezeggenschap en zelfs deelname aan het beheer voorzien werden. Naast personeelsvertegenwoordigingen met een wettelijk statuut, heeft men het ook over « samenwerkingscomités » en deelname in de winst. Wel wordt sterk beklemtoond dat de hiërarchische positie en het gezag van het ondernemingshoofd zeker behouden zullen blijven en dit « in het belang van al de medewerkers aan de produktie en tot voordeel van de nationale gemeenschap » (29). De oude uitgangspunten van privé-initiatief en onaantastbaarheid van eigendom en gezag blijven intact. In ieder geval aanvaardt de CVP de OR als samenwerkingsorgaan tussen werkgevers en werknemers op ondernemingsvlak.

Het wetsvoorstel - Behogne op de ondernemingsraden

Op 28 mei 1946 diende CVP-volksvertegenwoordiger O. Behogne een « wetsvoorstel op de ondernemingsraden en de afgevaardigden van het

(26) Besluiten van het 14de ACV-Congres, Brussel, 13-15 juli 1945, in L. DEREAU, *De bedrijvigheid van het ACV van België van 1945 tot 1947. XVde Congres, Brussel, 10-12 oktober 1947*, Brussel, ACV-uitgaven, 1947, blz. 15.

(27) « De ondernemingsraden : standpunt der christelijke werkgevers ; standpunt van het ACV », in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, september 1945, 9, blz. 727-729.

(28) *Ibid.*, blz. 730 ; zie ook L. BROUWERS, *op. cit.*, II, blz. 101.

(29) *België moet weder opgebouwd worden. Wie zal de bouwmeester zijn ?*, CVP, Brussel, 1945, blz. 60.

personeel » in (30). Het voorstel sloot nauw aan bij het ideeëngoed van de christelijke arbeidersbeweging. Opnieuw wordt samenwerking en sociale vrede aangeboden, in ruil voor het geven van verantwoordelijkheid en medezeggenschap aan de arbeiders. De dringende noden van de economische wederopbouw en dus de sterke positie van de arbeidersbeweging zijn voor de CVP een reden te meer om de arbeiders « verantwoordelijkheid » te geven en hen « zelf over hun belangen te laten waken ».

De bevoegdheden van de OR zijn louter raadgevend en informatief opgevat. Het economische en financiële blijft het exclusieve terrein van de patroon, hoewel het wetsvoorstel voorziet dat deze via mededelingen de arbeiders zou voorlichten over de algemene gang van de onderneming (31). Het wetsvoorstel-Behogne kenmerkt zich door een zeer verzoenende houding t.o.v. het patronaat. De voortdurend opgeroepen « geest van samenwerking » brengt de arbeiders misschien dichterbij de sociale vrede, maar zal ze zeker geen stap dichterbij de medezeggenschap brengen, aldus F. Van Geenberghe (32).

Van ACV-zijde werd gunstig gereageerd op het CVP-wetsvoorstel. Men verwachtte dat de OR in een zeer nabije toekomst van start zouden kunnen gaan (33). Door de grote meningsverschillen over de oriëntatie en dus de bevoegdheid van de OR, kreeg het voorstel-Behogne binnen de CVP echter geen kans. Vooral de katholieke werkgevers boden weerwerk, wat een aantal katholieke « leaders of opinion » ertoe aanzette scherpe en soms geheel afwijzende kritiek te leveren. Dit kwam de werf- en trefkracht van het voorstel bepaald niet ten goede (34). Het voorstel-Behogne werd niet in de Kamer behandeld.

3. De werkgevers aanvaardden de ondernemingsraden onder sterk voorbehoud.

Nochtans had L. Bekaert, voorzitter van het Landelijk Algemeen Christelijk Verbond van Werkgevers, zich in juni 1945 uitgesproken voor sociale solidariteit en samenwerking in de onderneming. Bekaert dacht echter vooral in termen van « het welzijn der ondernemingsgemeenschap » en « gemeenschapszin aankweken ». Een ontwikkeld « solidariteitsbe-

(30) « Wetsvoorstel op de ondernemingsraden en de afgevaardigden van het personeel », O. BEHOGNE, 28 mei 1946, in *Parlementaire Documenten*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1946, nr. 94, blz. 8.

(31) *Ibid.*, blz. 5-6.

(32) F. VAN GEENBERGHE, *op. cit.*, blz. 10.

(33) « Een CVP-voorstel op de ondernemingsraden », in *De Volksmacht*, 8 juni 1946, blz. 1.

(34) A. KNAAPEN, *De ondernemingsraden en de ontwikkeling van het medezeggenschap in de particuliere onderneming in Nederland en België*, Van Gorcum, Assen, 1952, blz. 82.

wustzijn » zou zich dan vanzelf concretiseren in de OR. Bekaert bepleitte het oprichten van dergelijke ondernemingsraden, maar wel op initiatief van de werkgever zelf en binnen het kader van een nationale overeenkomst (35).

De katholieke werkgevers wilden door samenwerking in de OR vooral de produktiviteit bevorderen, « zonder daarbij afbreuk te doen aan de eenheid van de leiding noch aan het gezag van het ondernemingshoofd ». Men stemde ermee in de arbeiders via de OR een adviserende en vooral sociaal-technische bevoegdheid toe te kennen, als het uiteindelijk doel, nl. een verhoging van het rendement, maar bereikt werd. Wel werd aangedrongen op een geleidelijke oprichting van de OR, begeleid door een organische kaderwet (36). Het ACV zou verheugd reageren op het standpunt van de katholieke patroons.

Th. Lhoest, voorzitter van de Federatie van Katholieke Werkgevers zou later nog sterk beklemtonen dat de werking van de OR beperkt moest blijven « tot de werkring van de personeelsvertegenwoordigingen ». Elke inmenging in het beheer van de onderneming was uit den boze. Uit vrees dat de OR zich met het economisch beheer zou bemoeien en dat ze de politiek binnen de onderneming zou brengen, bepleitte Lhoest de grootste voorzichtigheid i.v.m. de OR. Men bleef wantrouwig staan t.o.v. de eis van de arbeiderswereld om economische medezeggenschap (37).

L. Cornil, afgevaardigd-beheerder van het Verbond der Belgische Nijverheid, aanvaardde het principe van de OR onder sterk voorbehoud. Hij beklemtoonde dat de hiërarchie in de onderneming intact moest blijven. De OR werd door het VBN beschouwd als een contactorgaan tussen personeel en directie, als constructief orgaan van verzoening en samenwerking. Van economisch medebeheer kon geen sprake zijn, omdat « hiervoor een volmaakte wederzijdse verstandhouding en een ware arbeidsgemeenschap moesten groeien » (38).

(35) « De ondernemingsraden : standpunt der christelijke werkgevers », in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, september 1945, 9, blz. 725-727.

(36) R. HULPIAU, « De sociale studiedagen der christelijke patroons », in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, januari 1946, 1, blz. 80-83 ; zie ook : L. BROUWERS, *op. cit.*, II, blz. 108-109.

(37) « Naar structurele samenwerking tussen werkgevers en werknemers », in *De Christelijke Werkgever*, maart 1946, 3, blz. 102. Zie ook : « Rond de ondernemingsraden », in *De Christelijke Werkgever*, juli 1946, 7, blz. 180-182.

(38) « Beslissingen van de Nationale Conferentie van den Arbeid », in *De Christelijke Werkgever*, augustus 1946, 8, blz. 220.

III. Perikelen rond een wet op de ondernemingsraden..., een maat voor niets.

1. *Minister van Arbeid Troclet legt op 25 juni 1946 een wetsontwerp op de ondernemingsraden neer.*

Op 25 juni 1946 legde de minister van Arbeid en Sociale Voorzorg, de socialist L.E. Troclet, namens de regering o.l.v. A. Van Acker, een wetsontwerp op de OR neer. Het ontwerp was gebaseerd op een door de vertegenwoordigers van werknemers- en werkgeversorganisaties in de Algemene Paritaire Raad uitgewerkt voorontwerp. De OR zou een verzoenend en samenwerkingsbevorderend karakter hebben (39). Hoewel het principe van de OR algemeen aanvaard werd, bestonden over de concrete uitwerking ervan grote meningsverschillen. Het ontwerp werd op die manier een compromis tussen de verschillende georganiseerde maatschappelijke krachten. Zo had het ABVV de bevoegdheid van de OR zoveel mogelijk willen uitbreiden, terwijl de werkgevers de OR niet meer dan een consultatieve opdracht op sociaal vlak wilden toekennen (40).

In het wetsontwerp werden de bevoegdheden van de OR vrij ruim opgevat, hoewel het gezag van de werkgever onaangetast bleef. De OR had adviserende bevoegdheid over de criteria van afdanking en aanwerving, alle maatregelen i.v.m. arbeidsorganisatie en arbeidsvoorwaarden, enz... Ook werd een informatierecht voorzien door regelmatige algemene mededelingen over de gang van de onderneming. Verder zou de OR meewerken aan het opstellen of wijzigen van het werkplaats- en het huishoudelijk reglement van de onderneming. Het ontwerp-Troclet voorzag een toezichtsrecht inzake de loonschalen en de criteria van beroepskwalificatie, evenals inzake de toepassing van de sociale wetgeving. De OR kreeg tot taak de collectieve arbeidsgeschillen binnen de onderneming te beslechten. De OR zou zelfstandig de jaarlijkse verlofdata bepalen en had het recht de bevoegdheden van het comité voor veiligheid en gezondheid uit te oefenen. Tenslotte zou de OR de sociale diensten beheren, tenzij deze aan het zelfbeheer van de arbeiders waren overgelaten (41).

In het wetsontwerp werden een aantal strafbepalingen ingelast, voor het geval de wettelijke voorschriften i.v.m. de OR zouden overtreden worden,

(39) « Wetsontwerp op de ondernemingsraden », L.E. TROCLET, 25 juni 1946, in *Parlementaire Documenten*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1946, nr. 142, blz. 1.

(40) L. BROUWERS, *op. cit.*, II, blz. 137.

(41) « Wetsontwerp op de ondernemingsraden », *op. cit.*, blz. 6.

d.w.z. wanneer de patroons zich zouden verzetten tegen de oprichting van de OR of de bijeenroeping ervan. Hier wilde Troclet er duidelijk voor zorgen dat de « goede wil » en de « geest van samenwerking » door een aantal technische waarborgen zouden ondersteund worden (42). Volgens A. Knaapen wilde het ontwerp aan de socialistische eisen betreffende de economische en financiële informatie en de controle daarop, tegemoetkomen « door een sterkere drang uit te oefenen op de betrokkenen, zich voorstellend hen daarmee te stimuleren » (43).

In naam van het ABVV stelde algemeen secretaris P. Finet dat een ontwerp op de OR alleen onvoldoende was; de arbeiders vroegen ook medezeggenschap op bedrijfs- en nationaal vlak. Wat de OR betreft, werd aangeklaagd dat deze als louter adviserend orgaan geen enkel beslissingsrecht toebedeeld kreeg over het interne ondernemingsgebeuren. « Nergens vindt men de verplichting voor de directie van de onderneming, rekening te houden met de adviezen van de Raad. Het patronale gezag blijft onaangetast en absoluut », aldus Finet. Het ABVV verlangde een OR « waarop de werkgever een deel van zijn gezag overdraagt en waardoor de arbeiders op de hoogte kunnen gebracht worden van de gang der onderneming ». Daarom was de bevoegdheidsuitbreiding nodig; om financiële controle mogelijk te maken moesten rekencommissarissen kunnen worden aangesteld (44).

Ook het ACV struikelde over de bevoegdheidskwestie. De christelijke vakbond meende dat de opdracht van de OR voorlopig beperkt diende te blijven tot technische en sociale bevoegdheden. Net als het ABVV sprak men zich uit voor een bedrijfsorganisatie op de drie niveaus van het economisch leven (45). De werkgevers van hun kant konden niet instemmen met het regeringsontwerp. Algemeen werd een voorzichtige, eerder wantrouwige houding t.o.v. de OR aangenomen. Men vreesde vooral dat het ABVV de OR als een eerste stap naar meer radicale hervormingen zou gebruiken, met als uiteindelijk doel het medebeheer of zelfs de socialisatie van de ondernemingen (46).

(42) *Ibid.*, blz. 5.

(43) A. KNAAPEN, *op. cit.*, blz. 84-85.

(44) P. FINET, *Naar de sociale democratie door de deelneming der arbeiders aan het economisch beheer*, ABVV, Brussel, juli 1946, blz. 24-25.

(45) « Een eerste klas begrafenis voor de ondernemingsraden ? », in *De Volksmacht*, 14 juni 1947, blz. 8.

(46) A. VAN DEN BOSSCHE, « Hoe denkt de werkgever over de ondernemingsraden ? », in *Arbeidsblad*, februari 1955, 2, blz. 136.

2. *Voor de confrontatie in het parlement : vakbonden en patroonsorganisaties verscherpen hun standpunten.*

- a) *Het ABVV vooraan in de strijd om de OR : « Naar de sociale democratie door de deelneming van de arbeiders aan het economisch beheer ».*

N.a.v. het door minister Troclet ingediend wetsontwerp op de OR, formuleerde P. Finet, algemeen secretaris van het ABVV, een aantal concrete voorstellen over het paritair medeheer. De periode voor het wetsontwerp in het parlement zou worden behandeld, werd door alle professionele organisaties gebruikt om hun standpunten i.v.m. medezeggenschap en bedrijfsorganisatie uit te diepen en te verscherpen.

Volgens het ABVV diende de syndicale actie zich toe te spitsen op het verwezenlijken van de economische democratie binnen het bestaande systeem. Het uiteindelijke doel, nl. de « socialisatie der produktie- en ruilmiddelen », was volgens Finet politiek niet haalbaar : « in afwachting dat een nieuwe politieke constellatie het probleem der socialisaties toelaat te stellen op het gebied der praktische verwezenlijkingen, dient het syndicalisme ernaar te streven, in het economisch regime het maximum van democratie toe te passen, en den arbeider zoveel mogelijk te onttrekken aan de willekeur en het absolutisme van het patronaat » (47). De structuurhervormingen zouden een tussenstadium en springplank vormen, om geleidelijk te komen tot de « socialisatie ». Naast het nastreven van structuurhervormingen blijft de essentiële opdracht van het syndicalisme het scheppen van gunstige voorwaarden voor de verdediging van de dagelijkse belangen van de arbeiders, zo schrijft Finet. Door het belang van de dagelijkse eisenstrijd in de syndicale actie van het ABVV, worden de ideologische principes soms verloochend : « Wij zijn dus verplicht rekening te houden met de werkelijkheid, en zekere houdingen aan te nemen, die misschien tegenstrijdig lijken met onze doctrinale en ideologische principes. Doordat wij de vaststelling eischen van organische betrekkingen tusschen werkgevers en werknemers, erkennen wij stilzwijgend dat wij het kapitalistisch produktie- en distributiestelsel, zij het dan voorlopig, aanvaardden », aldus algemeen secretaris Finet (48).

In een eerste fase stelt het ABVV de oprichting van syndicale afvaardigingen in alle ondernemingen voor. Deze organen dienen het beginsel van de syndicale erkenning op ondernemingsvlak te bekrachtigen. Hun bevoegdheid is er één van controle op de toepassing van alle collectieve overeenkomsten, wetten en reglementen die de arbeiders aanbelangen.

(47) P. FINET, *op. cit.*, blz. 3.

(48) P. FINET, *op. cit.*, blz. 8.

Maar ook het beheer van de sociale werken en de raadpleging over de arbeidsorganisatie en het leven binnen de onderneming in het algemeen. behoren tot hun taak (49). Verder wordt gedacht aan economische medebeheersorganen die patronaat en vakbeweging dichterbij elkaar zouden brengen. Een bedrijfsorganisatie op alle niveaus van de economie, zou de regering moeten adviseren in haar economische taak. Op ondernemingsvlak zou de OR een sociale met een economische bevoegdheid combineren (50).

Volgens Finet zou de OR beslissingsrecht moeten krijgen voor elk aspect van de interne ondernemingsorganisatie waarbij de arbeiders direct betrokken zijn. Ook wordt informatierecht over de financiële toestand van de onderneming voorzien, opdat de arbeiders hun eigen arbeidsvoorwaarden met meer kennis van zaken zouden kunnen verdedigen en om « hen vertrouwd te maken met de kwesties van beheer en organisatie » (51). De OR dient paritair te worden samengesteld. De directie blijft verantwoordelijk voor het financieel en economisch beheer van de onderneming, maar de arbeidersvertegenwoordigers in de OR oefenen hier wel toezicht op uit. Uiteindelijk schetst Finet de functie van de OR als volgt : « De ondernemingsraad dient het patronale gezag te matigen en minder absoluut te maken, t.a.v. het uitvoeringspersoneel. Hij verleent aan de uitvoerders het democratisch recht, hun rechten en hun zienswijze te laten gelden in de beslissingen die dienen getroffen voor het regelen van hun algemene arbeidsvoorwaarden » (52).

Om de financiële controle door de OR mogelijk te maken, voorziet Finet in de aanstelling van rekencommissarissen, die toegang zouden hebben tot alle boekhoudkundige documenten van de onderneming. Daardoor zou de commissaris in staat zijn om een meer billijke verdeling te verdedigen van de winst tussen de elementen van de Arbeid en het Kapitaal », aldus Finet.

Het ABVV stelde voor een OR op te richten in ondernemingen met minstens 50 werknemers. Verder werden er tweejaarlijkse verkiezingen voorzien, waarbij de kandidaten voorgedragen en beschermd zouden worden door de vakorganisaties die 10 % van de werknemers in de onderneming groeperen. Finet meent dat de vakbond de drijvende kracht achter de OR-activiteit moet zijn; hij voorspelt dat de syndicale afgevaardigden en de OR-leden vaak dezelfde syndicale militanten zullen zijn (53). De

(49) « Het Algemeen Belgisch Vakverbond voor het vraagstuk der organische betrekkingen tussen werkgevers en werknemers », in *Arbeidsblad*, mei-juni 1946, blz. 540.

(50) P. GEVERS, *op. cit.*, blz. 104.

(51) P. FINET, *op. cit.*, blz. 13-14.

(52) P. FINET, *op. cit.*, blz. 20.

(53) *Ibid.*, blz. 21-24.

samengevoegde ABVV-voorstellen voor beide ondernemingsorganismen geven het volgende beeld : financiële controle, arbeidersbeheer over de sociale werken en werkelijk medebeheer in de volledige inwendige sociale en technische ondernemingsorganisatie.

Door het organiseren van een reeks gewestelijke betogingen begin december 1946 trachtte het ABVV de eis voor economische medezeggenschap kracht bij te zetten. Adjunct-algemeen secretaris Louis Major eiste van het patronaat experimenten in medezeggenschap, « omdat we in de huidige omstandigheden de tijd niet hebben om te wachten tot de wet zal gestemd zijn » (54). Een buitengewoon congres van het ABVV riep de beroepscentrales op zich voor te bereiden op de enorme scholings- en begeleidingsopdracht die hen zou wachten wanneer de ondernemingsraden zouden verkozen worden. Ook werd aan de centrales gevraagd een algemene actie te voeren om het patronaat te dwingen de syndicale afvaardigden en de OR aan te nemen (55).

In de kamercommissie van arbeid, die reeds eind november 1946 de bespreking over het wetsontwerp-Trochet was begonnen, was gebleken dat de vertegenwoordigers van de christelijke arbeidersbeweging niet bereid waren enige economische bevoegdheid aan de OR toe te kennen. Het ACV volgde in deze volledig het CVP-programma, d.w.z. dat de patronale autoriteit onaangetast bleef en dat men de arbeiders geen economische rechten in de onderneming wilde toestaan. Zowel Major als Finet reageerden zeer scherp tegen de houding van het ACV, die zij als « paternalistisch » bestempelden (56).

Op 19 maart 1947 werd een ABVV-afvaardiging door formateur Spaak ontvangen (57). Het kabinet-Spaak zou in haar regeringsverklaring een gedeelte van de ABVV-eisen overnemen. Zo verbond men zich er toe werk te maken van de wetgeving op de organisatie van het bedrijfsleven, om medezeggenschap van de arbeiders in het economisch leven mogelijk te maken (58). Kort daarna herbevestigde het ABVV op een buitengewoon congres de eisen voor structuurhervormingen en economische democratie (59). De spreker van ACOD, Genot, stelde dat wanneer de

(54) L. MAJOR, « Wij zetten den strijd voort », in *De Werker*, 23 november 1946, blz. 1.

(55) ABVV, Statutair congres... 1948..., *op. cit.*, blz. 26-27.

(56) L. MAJOR, « Ze rapen de handschoen op », in *De Werker*, 15 februari 1947, blz. 1.

P. FINET, « Pas de paternalisme », in *Syndicats*, 15 février 1947, p. 1.

(57) I. MAJOR, « En nu ? », in *De Werker*, 22 maart 1947, blz. 1.

(58) L. MAJOR, « Rond de regeringsverklaring », in *De Werker*, 25 maart 1947, blz. 1. [Het betreft hier de BSP-CVP-regering Spaak II (20 maart 1947 - 27 juni 1949).]

(59) ABVV, *Buitengewoon congres 31 mei, 1 en 2 juni 1947. Verslag over « Doelstellingen en actiemiddelen van het ABVV »* (door P. Finet), Excelsior, Antwerpen, 1947, blz. 45.

OR onvoldoende bevoegdheden toegekend zou krijgen, het beter zou zijn dat het ABVV zijn medewerking zou weigeren. Volgens I. Smets, nationaal secretaris van de Algemene Centrale, zouden medebeheer en OR niets fundamenteels veranderen aan het kapitalisme. Hij waarschuwde tegen al te hoge verwachtingen i.v.m. medezeggenschap. « Indien de patroons plots tegemoet zouden komen aan de eisen van de vakbeweging, zouden we slecht weg weten met dit cadeau en wij zouden zitten met een witte olifant » aldus Smets (60). Algemeen secretaris L. Major stelde dat het ABVV geen verantwoordelijkheid in de kapitalistische economie wilde dragen; wel zou een OR geëist worden met controlerecht over de volledige gang van de onderneming, d.w.z. op sociaal, technisch, economisch en financieel gebied (61).

b) *Het ACV vraagt naast een wet op de OR ook de grondige hervorming van het statuut van de N.V.*

ACV-voorzitter A. Cool betreurde begin 1947 dat het probleem van de OR maar bleef aanslepen. Dat er geen oplossing voor kwam, schreef hij toe « aan de onwil der liberalen die van geen ondernemingsraden willen horen en aan de halfslachtigheid van de socialisten die alles ondergeschikt maken aan het voortbestaan der huidige regeringscoalitie » (62). Het ACV verwerpt het ABVV-voorstel om syndicale afvaardigingen op te richten als een poging « om voort te palaberen en de wezenlijke hervorming welke de ondernemingsraad is op de lange baan te schuiven ». Verder kant men zich tegen het ABVV-voorstel om rekencommissarissen aan te stellen, o.a. omdat hierdoor het wantrouwen van de werkgevers zou toenemen. Het ACV zelf ziet meer in een eigen voorstel ter hervorming van de N.V., maar wil zich voorlopig houden « aan datgene wat rederlijkerwijze kan doorgevoerd worden » (63).

Binnen het ACV werd door de gewestelijke verbonden begin 1947 al gestart met een reeks interprofessionele studiedagen voor de toekomstige OR-afgevaardigden. Men betreurt in het verleden te weinig aandacht te hebben besteed aan syndicale vorming en opleiding en besluit hier in de toekomst alle prioriteit aan te zullen geven (64).

Een ACV-afvaardiging zou — net als het ABVV — bij formateur Spaak gaan aandringen om zo spoedig mogelijk een wetsontwerp op de

(60) ABVV, *Buitengewoon congres 31 mei, 1 en 2 juni 1947. Stenografisch verslag*, s.l.n.d., gestencild verslag, blz. 13 en blz. 76.

(61) *Ibid.*, blz. 118-119.

(62) « Belangrijke Raadzitting van het ACV. Een jaarverslag - De ondernemingsraden - Het loonvraagstuk », in *De Volksmacht*, 11 januari 1947, blz. 1-8.

(63) « De ondernemingsraden. Hoeveel staan we? Verwarring en onwil. Positieve werking », in *De Volksmacht*, 25 januari 1947, blz. 1-3.

(64) L. DEREAU, *op. cit.*, blz. 38-39.

OR te laten stemmen, als een eerste « zeer schuchtere stap tot het mede-beheer in de bedrijven », die zo snel mogelijk moest aangevuld worden door een grondige hervorming van het statuut van de N.V. (65).

Het overkoepelend ACW ziet alle heil in een loyale samenwerking tussen arbeid en kapitaal, wat de toekenning aan de arbeiders van mede-beheer en -verantwoordelijkheid veronderstelt, aldus voorzitter Hulpiau. Medezeggenschap in de onderneming ligt voor het ACW in de lijn van een verdere democratisering van het bedrijfsleven en komt trouwens door een verhoging van rendement en produktiviteit ten goede aan de wederopbouw. I.p.v. het socialistische voorstel voor een OR met reken-commissarissen, bepleit ACW-voorzitter Hulpiau het CVP-voorstel op de N.V., waarin o.m. medebeheer van de arbeiders voorzien wordt. Het ACW spreekt zich uit voor klassenverzoening, loyale samenwerking en medezeggenschap in het kader van een organisch uitgebouwde orde-ning (66).

c) *Het paard van Troje ?*

Behalve in de Vervierse textielnijverheid, waar een bijzondere CAO voor de oprichting van OR werd afgesloten, stond de meerderheid van de werkgevers vol wantrouwen t.o. de OR. Men pleitte in katholieke werkgeverskringen wel voor experimenten met samenwerkingsorganen op een vrijwillige basis. De arbeiders zouden medezeggenschap krijgen in sociale aangelegenheden en in economische, voor zover deze betrekking hadden op de algemene arbeidsvoorwaarden (68).

Het CVP-voorstel op de N.V.'s, waarbij een arbeider in de raad van beheer zou zetelen, wordt door de katholieke werkgevers positief ont-haald, als formule om de sociale vrede te bevorderen. Maar alles hangt af van de mentaliteit van de gekozen afgevaardigden. Zo vrezen de werkgevers dat op die manier de politiek in de ondernemingen zou binnen gebracht worden. Men vreest dat de OR een eerste stap naar het collecti-visme zal zijn, dat door de OR het « paard van Troje » in de onderne-mingen zal binnengeloodst worden (69).

(65) L. DEREAU, « Het ACV bij den heer Spaak », in *De Volksmacht*, 29 maart 1947, blz. 8.

(66) R. HULPIAU. « De werknemers en het medebeheer », in *De Gids op Maat-schappelijk Gebied*, juni 1947, 6, blz. 447-453.

(67) Het betreft hier een initiatief van L. Zurstrassen, voorzitter van de Fédération Patronale de l'Industrie Textile de Verviers. In 27 van de 56 aangesloten onder-nemingen werden ante-legale personeelsvertegenwoordigingen met het karakter van een OR opgericht.

FPITV, *Deux ans d'action sociale dans l'industrie textile de Verviers*, Verviers, 1947, pp. 23-24.

(68) *De Christelijke Werkgever*, februari 1947, 2, blz. 64.

(69) L. DE BLAUWE, « Rond de hervorming der N.V. Is medebeheer der arbeiders wenselijk ? », in *De Christelijke Werkgever*, maart 1947, 3, blz. 77-79.

3. *Het wetsontwerp-Trochet verdeelt de regeringscoalitie... en belandt in de koelkast.*

Het regeringsontwerp-Trochet op de OR, dat een compromis vormde tussen de grote levensbeschouwelijke stromingen, werd door BSP en CVP geamendeerd, waarbij telkens de ideologische uitgangspunten i.v.m. de OR-werking herbevestigd werden. Zo stelden de ABVV'ers Major, De Keuleneir en Dejace voor de OR een grote beslissingsbevoegdheid te geven i.p.v. er een louter adviesorgaan van te maken. Voor iedere wijziging in het produktiesysteem of in de arbeidsorganisatie zou de toestemming van de OR vereist zijn. I.v.m. de informatie zou de OR recht hebben op een rekencommissaris. Als voornaamste wijziging aan het ontwerp werd voorgesteld dat de OR op het einde van ieder boekjaar en voor de algemene aandeelhoudersvergadering op de hoogte zou gebracht worden « van de uitslagen van het boekjaar en van de bestemming van het saldo der winst- en verliesrekening » (70).

Aan de OR werd dus economische bevoegdheid en controlerecht toegekend, zonder dat de arbeidersvertegenwoordigers medeverantwoordelijk werden gemaakt voor het ondernemingsbeleid. Precies hiertegen zou de CVP zich verzetten. Als reden werd aangehaald dat men geen toezichtsrecht wilde geven aan een orgaan dat geen verantwoordelijkheid zou dragen op economisch gebied. Het CVP-voorstel op de N.V. stuurde daar wel op aan (71).

Links tegen rechts in de kamercommissie.

In de kamercommissie van arbeid stonden bij de bespreking van het ontwerp op de OR socialisten en kommunisten tegenover liberalen en katholieken. Algemeen aanvaardde de commissie dat de OR een adviseerende rol zou vervullen, behalve wat de maatschappelijke werken betreft, waarover hij beslissingsbevoegdheid zou krijgen. Het patronaal gezag en de hiërarchie in de onderneming bleven ongewijzigd. Elk socialistisch amendement om de OR economische beslissingsbevoegdheid te geven, werd verworpen. Wel aanvaardde de commissie de volgende wijzigingen : de OR kreeg bevoegdheid tot het opmaken van het werkplaats- en huishoudelijk reglement, tot het onderzoeken van de aanwervingscriteria

(70) « Wetsontwerp op de ondernemingsraden », Amendementen voorgesteld door de heer MAJOR, 26 november 1946, in *Parlementaire Documenten*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1946-1947, nr. 30, blz. 1-2.

(71) R. HULPIAU, « De structuurhervormingen. Overzicht van het jaar 1947 », in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, maart 1948, 3, blz. 251.

en tenslotte zouden er minstens ieder trimester inlichtingen over de gang van de onderneming verstrekt worden (72).

Maar het belangrijkste discussiepunt werd de kwestie van de rekencommissarissen. Financiële en economische bevoegdheid voor de OR « werd krachtadig verdedigd door hen die geloven, dat de arbeiders een recht van toezicht hebben op de economische en financiële gang der ondernemingen, recht dat wordt voorgesteld als het rationeel uitvloeisel van de bijdrage van het personeel in het rendement, maar bestreden door hen die er een gevaarlijke inmenging in zien in werkzaamheden waartoe de arbeiders niet werden voorbereid, en die inwendige stoornis in de ondernemingen vrezen », aldus verslaggever Leburton. Het voorstel werd door een CVP-liberale meerderheid verworpen. Een amendement, waarbij de OR jaarlijks de uitslagen van het boekjaar en de bestemming van het saldo van de winst- en verliesrekening zou meegedeeld worden, onderging hetzelfde lot (73). Uiteindelijk werd de geamendeerde tekst van het wetsontwerp op de OR eenparig goedgekeurd door de commissie, waarna de BSP'ers Leburton en Spinoy onmiddellijk een amendement neerlegden om de OR toch nog economische-financiële bevoegdheid te geven (74).

Bakkeleien in de Kamer.

Begin juni 1947 werd het geamendeerde wetsontwerp-Trochet in de Kamer besproken. Bij die gelegenheid hield minister van Arbeid Trochet een belangwekkende, maar vooral academische rede. Daarbij noemde hij de ontwerptekst een absoluut minimum en stelde hij dat de regering de toepassingsbesluiten tot oprichting van de OR zo vlug mogelijk wilde uitvaardigen. Trochet schetste de OR als het aangewezen orgaan om de gelijkheid van arbeiders en werkgevers te beklemtonen, zonder echter het grondbeginsel van de ondernemingshiërarchie in het gedrang te brengen. De samenwerking zou geleidelijk het bewustzijn van de gemeenschappelijke ondernemingsbelangen bevorderen. Nochtans bleef de vakbeweging de allereerste « verdedigster der belangen en wensen van de arbeidersklas », aldus Trochet die tevens waarschuwde tegen elke vorm van ondernemingscorporatisme.

(72) « Wetsontwerp op de ondernemingsraden ». Verslag namens de commissie voor de Arbeid en de Sociale Voorzorg, uitgebracht door dhr. LEBURTON, 8 mei 1947, in *Parlementaire Documenten*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1946-1947, nr. 306, blz. 16-17.

(73) *Ibid.*, blz. 17-18.

(74) « Wetsontwerp op de ondernemingsraden ». Amendement voorgesteld door dhr. LEBURTON op de tekst voorgesteld door de Commissie, 29 mei 1947, in *Parlementaire Documenten*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1946-1947, nr. 355, blz. 1.

Door het ontwerp op de OR werd het vraagstuk van de syndicale erkenning op ondernemingsvlak opnieuw actueel. Volgens Troclet bestaat er een duidelijke band tussen de OR en de syndicale afvaardiging, die aan de eerste « mededelingen zal geven van de wenken en opmerkingen van het personeel betreffende al de kwesties welke in de bevoegdheid vallen van de genoemde raad. »

Verder stelde Troclet dat het te bespreken ontwerp op de OR zeker geen oplossing gaf aan het vraagstuk van het medebeheer; de OR zou slechts « een redelijke proef van medebeheer » inhouden. Werkelijk medebeheer zou immers bestaan in de vervanging van het absoluut gezag van al degenen die deel hebben aan de produktie. Werkelijk medebeheer zou volgens Troclet berusten op een democratische produktiewijze, op samenwerking tussen arbeiders en aandeelhouders.

Over de kwestie van de rekencommissarissen tenslotte, hield Troclet zijn BSP-partijgenoten voor dat dit vraagstuk niet noodzakelijk samen met dit van de OR moest behandeld worden, en « dat ook de houding te verdedigen is van hen die denken dat deze kwesties afzonderlijk op verschillende tijdstippen dienen behandeld » (75).

Uit de daarop volgende bespreking van het wetsontwerp in de Kamer, bleek dat talrijke meningsverschillen de volksvertegenwoordigers verdeelden. De onenigheid die er tijdens de commissiebesprekingen gerezen was en die berustte op tegenstrijdige ideologische grondstellingen, bleek nog te zijn toegenomen. Vooral de aan de OR toe te kennen bevoegdheden vormden weer het grote struikelblok. De socialisten wilden de OR economisch-financiële bevoegdheid toekennen, met name dan het recht een rekencommissaris aan te duiden om het economisch beheer van de onderneming te controleren. Maar daar wilde de CVP niets van weten, zodat men voor een ernstig meningsverschil tussen de twee regeringspartijen kwam te staan. Daarom stelde minister Troclet voor het ontwerp op de OR naar een bijzondere kamercommissie te verwijzen, die alle voorstellen m.b.t. de organisatie van het nationale bedrijfsleven zou onderzoeken (76).

4. Een nationaal akkoord betreffende de syndicale afvaardiging.

In de periode waarin de OR in de koelkast gestopt werd, om de regeringscoalitie niet in gevaar te brengen, werd tegemoet gekomen aan een

(75) « Wetsontwerp op de ondernemingsraden. Algemene bespreking », in *Parlementaire Handelingen*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1946-1947, vergadering van dinsdag 3 juni 1947, blz. 3-8.

(76) « Wetsontwerp op de ondernemingsraden. Hervatting van de algemene bespreking », in *Parlementaire Handelingen*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1946-1947, vergadering van woensdag 4 juni 1947, blz. 12-14.

oude ABVV-eis. Op de Nationale Arbeidsconferentie van 16-17 juni 1947 werd een nationaal akkoord betreffende de syndicale afvaardiging gesloten (77). Het akkoord bevestigde het eisend en contesterend karakter van de syndicale afvaardiging, als verlengstuk van de vakorganisaties in de ondernemingen. Tegenover dit revendicatief orgaan diende de OR als samenwerkingsorgaan een tegengewicht te vormen (78).

Het ABVV meende in dit akkoord de bekrachtiging van het syndicaal feit in de ondernemingen te zien. Er werd gesproken van een belangrijke stap op de weg naar de structuurhervormingen. Het recht van de arbeiders om tussen te komen in het beheer van de ondernemingen werd volgens het ABVV nu niet meer betwist en moest nog slechts in een kaderwet omgezet worden. De paritaire OR zou « aan de arbeiders de gelegenheid bieden van hun rijpheid en hun hoge sociale zin getuigenis af te leggen » (79).

Opmerkelijk is nog een passage uit de tekst over de kwestie van de structuurhervormingen die door de Nationale Arbeidsconferentie werd vrijgegeven. Daarin werd gesteld dat het probleem van de OR spoedig moest worden afgehandeld. « De meest doeltreffende formule zou zijn aan het parlement voor te stellen een kaderwetgeving aan te nemen die de Centrale Economische Raad, de paritaire bedrijfsraden en de ondernemingsraden zou omvatten en aan de regering de zorg zou overlaten de bevoegdheid en de werking van deze verschillende instellingen nauwkeurig te omschrijven. De regering zal aan de ondernemingen de registratie van hun boekhouding opleggen opdat de arbeiders zouden beschikken over de gegevens om de economische uitslagen van hun onderneming waarin zij werken te kunnen beoordelen. De regering zal ook een korps van ondernemingsrevisoren oprichten » (80).

De christelijke arbeidersbeweging en het medebeheer.

Ondertussen werd aan katholieke zijde druk gewerkt aan oplossingen voor het probleem van het «medebeheer». In juli 1947 diende CVP-voorzitter A.E. De Schrijver een wetsvoorstel in ter hervorming van de N.V. Volgens het ACV zouden « de werknemers nu daadwerkelijk kunnen deelnemen aan het beheer van de N.V.'s en aan de leiding van de economie » en was er sprake van een « totale ommekeer in de verhoudin-

(77) ABVV, *Statutair Congres... 1948...*, op. cit., blz. 105.

(78) O. VANACHTER, « Evolutie van de sociale wetgeving », in R. BLANPAIN et al., *30 jaar Belgische arbeidsverhoudingen*, Belgische Vereniging voor Arbeidsverhoudingen, Kluwer, Deventer, 1977, blz. 261-262.

(79) « De Nationale Conferentie van den Arbeid : een nieuw bewijs van de macht van de vakbeweging », in *De Werker*, 21 juni 1947, blz. 1.

(80) ABVV, *Statutair Congres... 1948...*, op. cit., blz. 97.

gen tussen werkgevers en werknemers » (81). Het voorstel hield in dat de OR na een jaar werking twee van zijn leden-personeelsafgevaardigden zou aanduiden om in de raad van beheer te zetelen. Op die manier zou er « gelijkheid met de kapitalisten » bekomen worden en zouden de arbeiders mede-verantwoordelijk worden voor het economisch beleid van de onderneming (82).

In oktober 1947 behandelde een ACV-congres het vraagstuk van het medebeheer (83). Men zag er het medebeheer vooral als middel om de plaats van de arbeid in het kapitalistisch stelsel te corrigeren, waarbij het kapitalisme zelf echter niet in vraag werd gesteld. Het ACV ging er van uit dat ondernemers, kapitalisten en arbeiders « deelgenoten » waren in een gemeenschappelijke taak nl. « het welvaren van de onderneming ». Daarom moesten alle produktiefactoren medezeggenschap verwerven in de leiding van de onderneming. Nochtans werd ervoor gepleit geleidelijk en met grote voorzichtigheid tewerk te gaan. Verder werd gesteld dat de arbeiders recht hebben op een deel van de winst en dat ze dus ook de economische en financiële toestand van de onderneming moesten kennen.

Op het vlak van de concrete structuurhervormingen vroeg het ACV-congres een spoedige oprichting van de OR in alle ondernemingen van een bepaalde omvang. Hun bevoegdheid zou alle sociale vraagstukken omvatten; daarnaast diende de OR geraadpleegd te worden over alle technische aspecten van het produktieproces en zou hij recht hebben op informatie over de algemene evolutie van de onderneming. Verder vroeg het ACV om eenvormigheid in de boekhouding, die aan bepaalde — door bedrijfs-revisoren te controleren — regels zou moeten onderworpen worden. Op lange termijn streefde het ACV naar het eigenlijke medebeheer, wat o.m. een grondige hervorming van het juridisch statuut van de onderneming vereiste (84).

Uiteindelijk opteerde het ACV voor actief medebeheer door werknemers, aandeelhouders en ondernemingsleiding, die een organisch samenwerkende ondernemingsgemeenschap moesten vormen. Het ACV pleitte voor klassensamenwerking, gegrond op de beginselen van het medebeheer, de ondernemingsgemeenschap en de economische planning. Het medebeheer zou de voorrang van het kapitaal op de andere produktiefactoren opheffen. De OR zou bevoegdheden krijgen die perfect pasten

(81) « De hervorming der NV's », in *De Volksmaakt*, 9 augustus 1947, blz. 1/4.

(82) R. HULPIAU, « De hervorming der NV », in *De Gids op Maatschappelijk Gebied*, september 1947, 9, blz. 766-767.

(83) *Medebeheer. ACV. XV^{de} Congres, 10-12 oktober 1947 te Brussel. Rapport I^{ste} studiec ommissie van het ACV*, Brussel, ACV, 1947, 91 blz.

(84) L. DEREAU, *De bedrijvigheid van het ACV van België van 1947 tot 1949. XVI^{de} Congres, Brussel, 28-30 oktober 1949*, Brussel, Uitgaven ACV, 1949, blz. 21-23.

binnen de bestaande maatschappelijke structuren en werd beschouwd als een orgaan dat de sociale vrede moest bewaren en de samenwerking ontwikkelen (85).

IV. Naar de wet op de ondernemingsraden.

1. *Het wetsontwerp-Spaak-Eyskens op de organisatie van het bedrijfsleven.*

Op 3 december 1947 werd door de regering-Spaak-Eyskens een wetsontwerp neergelegd dat zou uitgroeien tot de wet op de organisatie van het bedrijfsleven. De regering wilde door een kaderwet de nodige overlegorganen scheppen om een vruchtbare samenwerking tot stand te brengen tussen de verschillende sociale groepen in het economisch leven ; deze wet zou een eerste stadium van de economische democratie moeten verwezenlijken, door de arbeiders het recht te geven deel te nemen aan het beheer van de ondernemingen en van de economie. De regering zou dan de wet in werking laten treden door besluiten uit te vaardigen in de vorm van « praktische toepassingsformules vatbaar voor verandering naargelang de omstandigheden » (86).

Het wetsontwerp schetst de OR als een orgaan met « een bij uitstek sociale bevoegdheid ». Het technisch beheer blijft volledig in handen van de werkgever, het traditioneel eigendomsrecht blijft gelden. Nochtans wordt de OR een beslissende stap genoemd « in de stichting van een nieuw recht van de onderneming dat de nauwe en vruchtbare samenwerking van de machten van arbeid en kapitaal zal toelaten ». Het is de taak van de OR de sociale vrede te verzekeren en ook « het personeel te doen deelnemen aan de krachtsinspanningen, zich door het ondernemingshoofd getroost, om de organisatie en arbeidsvoorwaarden te verbeteren en de opbrengst van de onderneming te begunstigen ». In ruil daarvoor zou de OR voor de sociale aangelegenheden aanspraak kunnen maken op een zekere beslissingsmacht (87).

Tenslotte beklemtoonde de regering haar wil om de arbeiders nauwkeurig in te lichten over de algemene evolutie van de onderneming. Daarom werd een regeling uitgewerkt, waardoor de OR zou in staat zijn « een werkelijk doeltreffend recht van toezicht uit te oefenen op de bedrijvig-

(85) M. STROOBANT, *De economische bevoegdheid van de ondernemingsraden in België*, Brussel, Instituut voor Sociologie Solvay, 1963, blz. 36-37.

(86) « Wetsontwerp houdende organisatie van de economie », 3 december 1947, in *Gedrukte stukken*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1947-1948, nr. 50, blz. 4-5.

(87) *Ibid.*, blz. 13-15.

heid van de onderneming, zonder dat zijn inmenging enig nadeel aan de belangen van de onderneming zou kunnen berokkenen ». Het wetsontwerp bepaalde dat driemaandelijks en jaarlijks bepaalde economische en financiële inlichtingen aan de OR zouden verstrekt worden. Deze zouden door een revisor kunnen gewaarmerkt worden (88).

Opnieuw was dit wetsontwerp een compromis tussen socialisten en katholieken, vooral op het vlak van de economische bevoegdheid van de OR. Door het opmaken van een kaderwet was het o.m. mogelijk de gehele bevoegdheidsbepaling zeer vaag en algemeen te houden. De socialistische eisen werden gecompenseerd door de uitwerking van de belangrijkste artikels naar K.B.'s te verwijzen. Hoewel de door de BSP voorgestelde « rekencommissarissen » werden verworpen, zocht de regering toch weer naar een voor alle partijen aanvaardbaar economisch medezeggenschap, in de vorm van een economische en financiële voorlichting en het deskundig toezicht daarop door revisoren (89).

Het wetsontwerp leidde zeker niet tot algehele voldoening, want de innerlijke structuur van de onderneming bleef behouden. Vermits er geen sprake was van overdracht van enige economische bevoegdheid — de meester bleef de meester — werd het ontwerp met gemengde gevoelens onthaald. Men kreeg immers een OR met adviserende bevoegdheid over sociale zaken aangeboden. Wie gehoopt had op grondige wijzigingen in de verhoudingen arbeid — kapitaal was teleurgesteld.

2. *Verdeelde reacties bij de vakbeweging en de patroonsorganisaties.*

Vooraf binnen het ABVV werd het ontwerp van kaderwet te vaag genoemd en werd gevraagd de arbeiders ook bij het economisch beheer van de ondernemingen te betrekken (90). Wel werd gesteld dat de OR een instrument was dat door de vakbeweging maximaal moest benut worden. Gezien de arbeidersafgevaardigden voor de OR nog moesten geschoold en opgeleid worden, werd binnen het ABVV gewaarschuwd voor overhaasting of onvoldoende voorbereiding. Globaal genomen werd de OR in het kader van de structuurhervormingen gezien als een middel om de omvorming van de kapitalistische maatschappij aan te vatten (91). In elk geval moest 1948 voor het ABVV het jaar van de structuurhervormingen worden; het parlement diende zijn verantwoordelijkheid te nemen door « in de wettekst duidelijk vast te stellen wat men wil verwezenlij-

(88) « Wetsontwerp... 3 december 1947 », *op. cit.*, blz. 23.

(89) A. KNAAPEN, *op. cit.*, blz. 86-87.

(90) L. MAJOR, « Economische organisatie », in *De Werker*, 13 december 1947, blz. 1.

(91) ABVV, *Statutair congres... 1948...*, *op. cit.*, blz. 106-107.

ken », aldus L. Major. Daarvoor diende echter een sterke en eensgezinde arbeidersbeweging, dus met het ACV, gesmeed te worden (92). Wel werd erkend dat over de draagwijdte van de OR-hervorming nog veel discussie zou volgen; « laat ons hopen dat de wet op de ondernemingsraden, die nu reeds de sporen van een compromis tussen de verschillende strekkingen draagt, niet het behoud van de huidige regeringscombinatie zal ten offer vallen », zo werd gesteld (93).

De werkgevers meenden dat het ontwerp-Spaak-Eyskens teveel initiatief aan de uitvoerende macht liet. Teveel belangrijke vraagstukken bleven op die manier in het ongewisse, wat het wantrouwen van de werkgevers t.a.v. de structuurhervormingen zeker niet zou verminderen. Het VBN betuigde wel zijn akkoord met het principe van de OR, maar stelde duidelijk dat het overgrote deel van de werkgevers gekant bleef tegen het toekennen van financiële controlebevoegdheid aan de OR. Het socialistisch voorstel om rekencommissarissen aan te stellen was taboe. Het VBN wilde dat het patronaal gezag en de beheersverantwoordelijkheid bleven waar zij waren. Het was de taak van de OR de arbeiders het bewustzijn van de « bedrijfsgemeenschap » bij te brengen. De oprichting van de OR, die zich moest beperken tot sociale en arbeidsorganisatorische kwesties, diende volgens het VBN met de grootste geleidelijkheid te gebeuren. Daarbij werd gewezen op de zware problemen voor de vakbeweging bij het opleiden van de « toekomstige ondernemingsadviseurs ». Al bij al zou er een zware mentaliteitsverandering in de zin van « wederzijdse samenwerking » vereist zijn om de OR te doen slagen (94).

De katholieke werkgeversfederatie stelde voorstander van de structuurhervormingen te zijn, maar pleitte voor een aanpassingsperiode waarin de OR slechts raadgevende bevoegdheid zou krijgen. De verplichte mededeling van financiële gegevens en de controle daarop door revisoren vindt men absoluut ongewenst. Het economisch beleid in de OR bespreken zou elke samenwerking onmogelijk maken (95).

Een akkoord tussen katholieke werkgevers en werknemers over de OR.

Binnen de CVP bereikten de katholieke werkgevers- en werknemersorganisaties, met name hun voorzitters L. Bekaert en A. Cool, op 3 februari 1948 een akkoord over de kwestie van de OR. Daarbij werden de

(92) L. MAJOR, « Nieuwjaar 1948 », in *De Werker*, 3 januari 1948, blz. 1.

(93) « Syndicale rubriek. De organisatie der economie », in *Problemen*, januari 1948, 1, blz. 46.

(94) J. MINEUR, « Structuurhervormingen », in *Mededelingen van VBN*, 26 december 1947, 51, blz. 2885-2888.

(95) « Standpunt van het ACVW inzake structuurhervormingen », in *De Christelijke Werkgever*, februari 1948, 2, blz. 61.

modaliteiten van de oprichting van de OR nader bepaald en werd voorzien hoe de voorlichting van de OR over economisch-financiële aangelegenheden kon worden tot stand gebracht. Zo werd o.m. bepaald dat de werkgevers aan de OR inlichtingen zouden verstrekken over de produktie en de algemene evolutie van de onderneming. Controle op deze inlichtingen zou bij eventuele betwisting uitgevoerd worden door een revisor aangesteld door een Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (96). Voorzitter Bekaert van de Federatie van Katholieke Werkgevers plaatste het bereikte akkoord vooral in het kader van het scheppen van een atmosfeer van sociale vrede en wederzijds vertrouwen, wat op zijn beurt tot een beter rendement en een verhoogde produktiviteit zou leiden (97). Nochtans werd het akkoord langs werkgeverszijde door sommigen betwist.

Het ACV had er in de CVP-commissie in toegestemd de bedrijfsorganisatie te zien als een eenvoudig consultatief overlegkader, bestaande uit onafhankelijke en paritaire raden (98).

Het ACW-hoofdbestuur onder voorzitterschap van P.W. Segers trad een gelijkkluidend standpunt bij. De structuurhervormingen moesten een loyale samenwerking tot stand brengen en de misbruiken van het kapitalistisch stelsel beteugelen. Het ACW opteerde voor medebeheer in de onderneming, waarbij de arbeiders een deel van de — ook economische — beleidsverantwoordelijkheid zouden dragen. Een OR zonder regelmatige en zo volledig mogelijke economisch-financiële voorlichting werd onmogelijk geacht. Daarom verheugde het ACW zich over het akkoord Bekaert-Cool, waardoor de betwisting over de OR-bevoegdheden beëindigd werd. Voor de grote ondernemingen bepleitte het ACW de nog verder gaande voorstellen ter hervorming van de N.V.'s, zoals die in het wetsvoorstel De Schrijver (CVP) werden geformuleerd (99).

3. *Het parlement bereikt een compromis en keurt de wet goed.*

In een bijzondere kamercommissie werd het wetsontwerp van de regering reeds vanaf 8 januari 1948 besproken en geamendeerd. Eind april 1948 had de commissie haar werkzaamheden beëindigd. Een zeer volledig commissieverslag van de hand van E. Leburton lichtte de voorstellen tot bedrijfsorganisatie op een zeer concrete en heldere manier toe. De commissie stelde voor « van het aangenomen ontwerp een loodrechte constructie in de organisatie van het bedrijfsleven te maken, van aan de basisonder-

(96) A. KNAAPEN, *op. cit.*, blz. 166.

(97) L. BEKAERT, « Een woord uitleg », in *De Christelijke Werkgever*, maart 1948, 3, blz. 116-117.

(98) P. GEVERS, *op. cit.*, blz. 108.

(99) « Hoofdbestuur ACW : naar economische en sociale vrede door samenwerking », in *De Volksmacht*, 1 mei 1948, blz. 9.

neming tot het nationaal stadium ». Leburton stelde duidelijk dat « er op geen enkel ogenblik van de besprekingen sprake van is geweest, de twee steunpilaren van het kapitalistisch stelsel in het gedrang te brengen : de privaateigendom van de grote produktie- en ruilmiddelen en de produktie met het oog op de winst ». Wel moest de werking van het bedrijfsleven door bepaalde regels georganiseerd worden.

De raden tot organisatie van het bedrijfsleven dienden aan de volgende voorwaarden te voldoen : ze moesten representatief zijn, steunen op de grote vrije verenigingen, van consultatieve aard zijn, paritair samengesteld zijn en ingesteld worden in de privé-sector van het bedrijfsleven, aldus het commissieverslag (100).

De OR diende volgens de commissie een adviserende rol te vervullen. Enkel voor de sociale werken, zouden ze over een werkelijke beslissingsbevoegdheid beschikken. De verantwoordelijkheid voor het beheer van de onderneming zou volledig bij het ondernemingshoofd blijven berusten : « (...) bij de huidige stand van de publieke opinie, denkt niemand er aan, in de schoot van de onderneming, de hiërarchische eenheid van de leiding te vervangen door een nieuwe en tweehoofdige conceptie die een wedijver zou in 't leven roepen tussen ondernemingshoofd en ondernemingsraad », aldus Leburton (101).

Enkel op het vlak van de economisch-financiële bevoegdheid van de OR ontstond er discussie in de commissie. Toch werd aanvaard dat omwille van de goede samenwerking de onderneming « zo doorzichtig als glas moest zijn », « de partners van het ondernemingshoofd mogen niet de indruk hebben, dat men hun de werkelijke toestand, dankzij de doolhof van de moderne boekhouding, verbergt », aldus Leburton. Er werd bepaald dat driemaandelijks en jaarlijks inlichtingen over de produktiviteit en de evolutie van de onderneming moesten verstrekt worden. Als voorbeelden werden gegeven : de marktvooruitzichten, de stand van de produktie, het rendement, de balans, de inventaris en de winst- en verliesrekening. Ook werd gesteld dat de goedkeuring van wetten op de boekhoudkundige registratie en op het bedrijfsrevisoraat wenselijk zou zijn (102).

Van 15 tot 18 juni 1948 behandelde de Kamer de organisatie van het bedrijfsleven. Sprekers van alle partijen maakten van de gelegenheid gebruik om nogmaals hun respectieve standpunten uiteen te zetten, maar een diepgaande wijziging van het ontwerp hebben de debatten niet mee-

(100) « Wetsontwerp houdende organisatie van het bedrijfsleven ». Verslag namens de Bijzondere Commissie uitgebracht door de heer LEBURTON, 2 juni 1948, in *Gedrukte stukken*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1947-1948, nr. 511, blz. 1-4 en 10-13.

(101) *Ibid.*, blz. 41-42.

(102) « Wetsontwerp... Verslag... Leburton... », *op. cit.*, blz. 43-47.

gebracht. De sprekers van CVP en BSP drukten hun tevredenheid uit over de bekomen resultaten. Volgens de socialist Spinoy konden de voorgestelde hervormingen niets anders zijn dan een etappe in afwachting van verdere stappen, die dan tot de socialisering van de essentiële productie- en distributiemiddelen zouden moeten leiden. Ook stelde Spinoy dat het voorgedachte ontwerp de BSP op het vlak van de OR een ruimere voldoening gaf, dat aan de socialistische eisen in ruimere mate voldaan werd : « (...) De economische en financiële bevoegdheden van de ondernemingsraden zijn thans nauwkeurig omschreven. De loyale vervulling ervan, die door de arbeidersafgevaardigden zal worden geëist, kan geleidelijk het karakter der ondernemingen wijzigen en ze tot economische eenheden, in uitsluitende dienst van het algemeen welzijn, omvormen », aldus Spinoy (103).

De BSP'er Louis Major, tevens algemeen secretaris van het ABVV, wees op enkele tekortkomingen in de wet. Zo had het ABVV aan de OR meer economische bevoegdheid willen geven, evenals een grotere verantwoordelijkheid terzake. Volgens Major diende de vakbeweging het OR-experiment van zeer nabij te begeleiden, om de patroons ervan te overtuigen « dat de samenwerking en medezeggenschap van arbeiders niet leidt tot anarchie, maar wel naar betere orde, een verhoogde produktiviteit, een betere verdeling ». Tenslotte pleitte Major voor de hervorming van de boekhouding en de instelling van bedrijfsrevisoren, als zijnde « de hoekstenen van heel het systeem dat enkel berusten kan op het vertrouwen dat de arbeiders zullen kunnen stellen in de oprechtheid van de gegevens door de patroons verstrekt (104) ».

Na de besprekingen in de Senaat eind juli 1948, waarbij het wetsontwerp nauwelijks werd gewijzigd, keurde de Kamer op 3 augustus 1948 het wetsontwerp met een grote meerderheid goed (105).

4. *De wet op de ondernemingsraden, eerste stadium van een nieuwe economische democratie ?*

Op 20 september 1948 zou de « wet houdende organisatie van het bedrijfsleven » door de Regent bekrachtigd worden (106). In haar

(103) « Wetsontwerp houdende organisatie van de economie. Algemene bespreking », in *Parlementaire Handelingen*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1947-1948, vergadering van dinsdag 15 juni 1948, blz. 21-24.

(104) « Wetsontwerp houdende organisatie van de economie. Vervolg van de algemene bespreking », in *Parlementaire Handelingen*, Kamer der Volksvertegenwoordigers, Zitting 1947-1948, vergaderingen van donderdag 17 juni 1948, blz. 47-48.

(105) « Wetsontwerp houdende organisatie van het bedrijfsleven. (Ontwerp door de Senaat gewijzigd) », in *Parlementaire Handelingen*, Zitting 1947-1948, vergadering van dinsdag 3 augustus 1948, blz. 11-18.

(106) « Wet houdende organisatie van het bedrijfsleven, 20 september 1948 », in *Belgisch Staatsblad*, 27-28 september 1948, blz. 7768 e.v.

memorie van toelichting, beschouwde de regering de wet als een eerste stadium van een nieuwe economische democratie.

Op het laagste vlak van een verticale organisatie van het bedrijfsleven werd de OR voorzien.

S C H E M A

De sociaal-economische overlegstructuur in 1948

	<i>Sociaal</i>	<i>Economisch</i>
<i>Nationaal</i>	Nationale Arbeidsconferentie (NAC) Algemene Paritaire Raad (APR)	Centrale Raad voor het Bedrijfsleven (CRB)
<i>Sector</i>	Paritaire Commissies (PC)	Bedrijfsraden (BR)
<i>Onderneming</i>	Comités voor veiligheid en gezondheid (CVG) Ondernemingsraden (OR)	Ondernemingsraden (OR)

Alle organen zijn adviesorganen, behalve de paritaire commissies die ook beslissingsbevoegdheid hebben. Alle organen zijn paritair samengesteld, d.w.z. dat vakbonden en werkgevers evenredig vertegenwoordigd zijn; uitzondering op de regel zijn de Nationale Arbeidsconferenties waar ook de regering in zetelt. De NAC, de APR, de PC en de CVG waren reeds voor 1948 werkzaam en werden niet in de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie opgenomen.

De OR kreeg adviesrecht over alle maatregelen i.v.m. de arbeidsorganisatie, de arbeidsvoorwaarden en het rendement; over elk economisch vraagstuk dat hem vooraf werd voorgelegd door de betrokken bedrijfsraad of door de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven; over de algemene criteria van afdanking en aanwerving van het personeel; over alle mogelijke maatregelen ter bevordering van de geest van samenwerking in de onderneming. Er werd een recht van toezicht voorzien t.a.v. de correcte toepassing van de industriële en sociale wetgeving ter bescherming van de arbeiders en t.a.v. de vaststelling van de criteria betreffende de verschillende graden van beroepskwalificatie.

De OR kreeg beslissingsrecht voor het opmaken of wijzigen van het werkplaatsreglement of het huishoudelijk reglement; voor het beheren van de maatschappelijke werken van de onderneming; voor het bepalen van de data van de jaarlijkse verlofdagen. Ook kon de OR bevoegd worden gemaakt voor het vervullen van de functies van de comités voor veiligheid en gezondheid. Tenslotte werd een recht op informatie voor de OR voorzien. Elk kwartaal dienden inlichtingen over de produktiviteit en over de algemene evolutie van de onderneming verstrekt te worden; jaarlijks moesten de bedrijfsresultaten aan de OR bekendgemaakt worden.

Op verzoek van de arbeidersafgevaardigden in de OR kon een beëdigd bedrijfsrevisor deze informatie verifiëren.

« *Karikaturaal wetsontwerp* » ?

Op het vlak van de informatie over de gang van de onderneming blijkt de wet verder te gaan dan wat oorspronkelijk in het eerder behandeld « Sociaal Pact » werd voorgesteld. De geest van samenwerking en vertrouwen als basis van de hervormingen blijft zeer sterk in de wet van 1948 doorwerken. De aan de OR toegekende bevoegdheid blijkt zich vooral te beperken tot een raadgevende opdracht op sociaal vlak. De wet behoudt de hiërarchische machtsverhoudingen in de ondernemingen. Deze ondernemingsraden waren gemakkelijk aanvaardbaar voor het kapitalistisch stelsel. Efficiënt gebruikt konden ze zelfs tot een versteviging van het systeem leiden, door bij te dragen tot de opvoering van de produktiviteit en tot de klassensamenwerking. « Hoe konden parlement en openbare mening, die de bedrijfsorganisatie gunstig gezind waren, dit karikaturaal wetsontwerp aanvaarden ? » aldus M. Stroobant (107).

De wet was een compromis dat door elke belangstellende groep naar eigen inzicht zou opgevuld worden. Bij vele syndicalisten riep de motiveering bij de wet hoge verwachtingen op, die echter al snel in een nog grotere teleurstelling zouden uitmonden. De letter van de wet was uiteindelijk eerder beperkend, omdat de patronale en syndicale belangengroepen hadden gekozen voor een « pragmatische » oplossing. Samenwerking en overeenstemming van belangen waren de stimulerende opvattingen achter de vormgeving van de OR; deze werden zo algemeen in de wet geformuleerd, dat iedereen er wel kon mee instemmen.

De bevoegdheid van de OR i.v.m. de harde kern van de ondernemingsaangelegenheden is zeer beperkt gehouden ; « men krijgt de indruk dat de OR nog enkel een bevoegdheid tot 'verbijzondering' rest », aldus P. Gevers (108).

De wet van 1948 was een stap naar de organisatie van de kapitalistische samenleving. Op ondernemingsvlak werd geen duidelijk medebeheer aanvaard, maar de aanwezigheid van de vakbond als gesprekspartner waarmee moet overlegd worden werd de facto erkend en zelfs institutioneel geconcretiseerd door de oprichting van drie organen op ondernemingsvlak : comité voor veiligheid en gezondheid, syndicale afvaardiging en OR (109).

(107) M. STROOBANT, *op. cit.*, blz. 51.

(108) P. GEVERS, *op. cit.*, blz. 134-138 en 147-148.

(109) N. DE BATSELIER, *op. cit.*, blz. 12.

V. Na de kaderwet op de ondernemingsraden, twee jaar wachten op de laatste uitvoeringsbesluiten.

1. *Reacties van vakbeweging en patronaat op de wet van 20 september 1948*

Door het ABVV werd de OR als een eerste stap naar de medezeggenschap in de economie beschouwd. Men vreesde echter wel tegenwerking van de patroons, waarvan de meesten zich niet met de medezeggenschap van de arbeiders konden verzoenen. Wat de wet zelf betreft, werd de aan de OR toegewezen rol veel te bescheiden geacht. Wel is het principe van het medebeheer in de wet opgenomen, de arbeiders veroverden het recht deel te nemen aan het beleid van de ondernemingen. Voor de vakbeweging zelf dient echter « een onafgebroken opvoedings- en organisatie-werk te beginnen », aldus Finet (110).

A. Renard liet zich gematigd positief uit over de nieuwe wet : « (...) Wij zijn geen vreemdelingen meer in de onderneming, en hoewel men ons geen beslissingsrecht heeft gegeven, heeft men ons toch mogelijkheden geboden onder een consultatieve vorm.

Door deze wetten te stemmen heeft men een deur een beetje open gezet. Onze voet staat nu tussen de kier. Het enige wat men morgen nog zal kunnen doen, is ze verder openzetten (...).

De eisen van de syndicale actie gaan zich een beetje verplaatsen, we gaan het middel hebben om tegelijkertijd van binnen en van buiten uit de kapitalistische structuur te bevechten. Het is een wig die we in de muur van het regime hebben kunnen drijven. Vroeg of laat zal hij scheuren, en zal het regime vallen » (111).

Het ABVV ziet in het financieel informatierecht de enige echte verovering van de OR. Herhaaldelijk wordt beklemtoond dat dit informatierecht zo snel mogelijk dient uitgebreid te worden door wetten op de boekhouding en op het bedrijfsrevisoraat. Ook wordt aangedrongen op nieuwe contacten tussen vakbeweging en OR-afgevaardigden, om het experiment tot een succes voor de vakbeweging te laten uitgroeien (112).

Daar er geen sprake was van de overdracht van enige economische bevoegdheid — de baas blijft de baas — werd de wet op de OR in het ABVV toch maar met gemengde gevoelens onthaald. De doorsnee-arbeider bleef bij de hele 'verovering' van de OR uiterst onverschillig. Wie ge-

(110) P. FINET, « Wij moeten onze organisatie versterken », in *De Werker*, 24 juli 1948, blz. 1 ; P. FINET, « Een eerste stap », in *De Werker*, 7 augustus 1948, blz. 1.

(111) « André Renard écrit... », *op. cit.*, pp. 196-197 ; geciteerd in : F. VAN DEN BROUCKE, *op. cit.*, pp. 106-107.

(112) « Syndicale Rubriek », in *Problemen*, september 1948, 9, blz. 572-577.

hoopt had op grondige wijzigingen in de verhouding arbeid — kapitaal werd teleurgesteld. Oudere syndicalisten stonden sceptisch; de hervormingen van 1948 wekten veel minder belangstelling dan de sociale en politieke hervormingen na WO I (113).

In het ABVV werd ook herhaald dat de wet op veel te enge wijze de bevoegdheden en de rechten van de OR beperkte. Er werden « echte » ondernemingsraden geëist, « waarop de werkgever zijn gezag gedeeltelijk overdraagt en door dewelke de arbeiders over het leven in het bedrijf kunnen ingelicht worden ». Het ABVV wilde meer bevoegdheden voor de OR, o.a. het recht om een rekencommissaris aan te duiden. Nochtans wilde het ABVV de nieuwe wet maximaal benutten voor de verdediging van de arbeidersbelangen; daartoe zouden opleidings- en vormingsprogramma's van start gaan (114).

Het ACV stond vrij positief t.o.v. de wet en zag deze als een ernstige bijdrage tot het vestigen van een duurzame sociale vrede. Wel werd betreurd dat het kaderpersoneel niet in de OR vertegenwoordigd was (115). De technische bevoegdheid van de OR, nl. alles wat arbeidsorganisatie, rendement en produktiviteit aangaat, wordt als de belangrijkste gezien. Het ACV ziet in de OR een belangrijk sociaal experiment, waardoor het introduceren van de « gemeenschapsgedachte » in de ondernemingen enkel kan bevorderd worden; wel wordt gesteld « dat van geen enkele zijde onrust of te hoog gespannen verwachtingen gewettigd zijn » (116). Het ACV beschouwde de wet als een overwinning van de christelijke sociale leer en een eerste stap naar medebeheer (117).

ACV-voorzitter Cool pleitte na de goedkeuring van de wet voor een geleidelijke invoering van het OR-experiment, ter bevordering van de gemeenschapsgedachte en de samenwerking in de ondernemingen. Ook stelde hij dat « syndicale actie » nu meer dan ooit « syndicale vorming » betekende en dat het ACV daarom reeds in de winter van 1948 met een vormingscyclus voor toekomstige afgevaardigden zou starten (118). Door de wet op de OR werd het syndicaal feit in de ondernemingen erkend. De vakbeweging behoudt dus haar beschermende en opvoedende taak t.a.v. de arbeidsafgevaardigden op haar kandidatenlijsten verkozen.

(113) V. THIJS, *Twintig jaar syndicale kroniek* (Volksgazet, 6 september 1948), Antwerpen, Ontwikkeling, 1967, blz. 105.

(114) *De ondernemingsraden*, Syllabus ten behoeve van de leden der ondernemingsraden, Excelsior, Antwerpen, ABVV, september 1948, blz. 7-9 en 13-15.

(115) « De eerste structuurhervormingen », in *De Volksmacht*, 26 juni 1948, blz. 1.

(116) « Het verzet tegen de ondernemingsraden », in *De Volksmacht*, 17 juli 1948, blz. 1/12.

(117) « Structuurhervormingen werden eindelijk gestemd », in *De Volksmacht*, 7 augustus 1948, blz. 12.

(118) *De afgevaardigde in de ondernemingsraad*, voorwoord A. COOL, Sociaal-Economische Studiën, IV, Brussel, ACV, 1948, blz. 3-4.

Als eisende partij echter « schrijdt de vakbeweging niet over de drempel van de ondernemingsraden » (119).

De werkgevers van hun kant zagen de OR wel als overleg- en samenwerkingsorgaan, maar bleven zeer wantrouwing staan t.a.v. de rol van de vakbonden bij de verwezenlijking van deze hervorming. Zo betwistte het VBN het vakbondsmonopolie bij de voordracht van kandidaten bij de OR-verkiezingen. Ook werd gevreesd dat de arbeidersafgevaardigden in de OR een eisende houding zouden aannemen. Op het vlak van de te verstrekken economisch-financiële informatie is de wet volgens het VBN niet zeer duidelijk, wat niet van aard is om de achterdocht van vele patroons weg te nemen (120).

Bij de Federatie van Katholieke Werkgevers reageerde men zeer sceptisch t.a.v. de nieuwe wet. Men vroeg er zich af of werknemers die om de vier jaar hun afgevaardigden in de OR kunnen kiezen, nu werkelijk zoveel dichter bij de « ondernemingsgemeenschap » zouden betrokken worden. Over de economische informatie stelde FEKAWE-voorzitter R. Goris dat het niet duldbaar is « dat enige wettelijke verplichting de werkgever zou verplichten zijn procédés, zijn fabricagegeheimen, zijn toekomstplannen, zijn verbintenissen bloot te leggen, ten prooi aan de mogelijke onhandigheden of indiscreties van het personeel » (121). Men bleef zeer wantrouwig staan t.o.v. de OR; daarom ook werd aangedrongen op de grootste geleidelijkheid, want « de werknemers moeten opgevoed worden tot die taak van medebeheer, waarop ze nu niet zijn voorbereid » (122).

In april 1948 had het VBN een enquête rondgestuurd, waarop door 1720 ondernemingen met meer dan 50 werknemers werd geantwoord. Daaruit bleek dat 136 ondernemingen reeds een OR opgericht hadden, 94 andere wilden er spoedig een oprichten. Verder kenden 1260 ondernemingen een veiligheidscomité en 659 een syndicale afvaardiging (123).

De Luikse prof. R. Clémens vreest dat de arbeidersafgevaardigden in de OR in de praktijk syndicale mandatarissen zullen zijn. Daarbij vraagt hij zich af of de wet eigenlijk niet tot doel heeft de vakbonden toe te laten om deel te nemen aan het beheer van de ondernemingen, om er via de arbeidersafgevaardigden de bevoegdheid van de OR zelf uit te voeren. Clémens meent dat de deelneming van de vakbonden aan het beheer van de ondernemingen via de OR, de evolutie van het economisch systeem

(119) *Ibid.*, blz. 20.

(120) J. MINEUR, « Nog steeds de structuurhervormingen », in *Mededelingen van het VBN*, 8 juli 1948, 27, blz. 1543-1546.

(121) J. BROUWERS, *op. cit.*, blz. 142.

(122) *Ibid.*, blz. 286.

(123) « L'enquête sur les relations entre employeurs et travailleurs », in *Industrie*, jg. 2, september 1948, 9, pp. 598-599.

naar een collectivistisch type zal oriënteren en daardoor de fundamenteen van de vrije, privé-economie zal ondergraven. Indien men deze laatste wil behouden, wordt elke uitbreiding van de bevoegdheden van de OR ongewenst, aldus Clémens (124).

2. *De regering laat de uitvoeringsbesluiten van de wet van 1948 een jaar in de lade liggen*

Na de wet van 20 september 1948 werd het in regeringskringen zeer stil rond de hervormingen; de uitvoeringsbesluiten die de praktische invulling van de kaderwet moesten verzekeren werden maar niet genomen. De vakbonden drongen dan ook herhaaldelijk bij de regering aan op de doorvoering van die besluiten; anderzijds gingen beide bonden volop van start met de kadervorming en de opleiding van de toekomstige OR-leden.

Ter voorbereiding daarvan richtte het ABVV op 30-31 oktober 1948 een studieweekend in voor de nationale kaders. Daar werd vooral de coördinerende rol van de vakbonden in de OR-werking beklemtoond. Men zou naar schatting 15 tot 20.000 kandidaat-afgevaardigden moeten opleiden. Het ABVV beklemtoont dat het nuttig zou zijn dat enkele militanten lid zijn van de OR én van de syndicale afvaardiging. Voor de grote massa OR-leden denkt het ABVV aan een bijzondere, permanente school waar geregeld zou kunnen samengekomen worden. Ook een regelmatig verschijnd bulletin voor de OR-leden wordt voorzien.

De praktische toepassing van de ABVV-richtlijnen voor de actie in de OR, zal het eerst in een aantal grote ondernemingen doorgevoerd worden, die zullen fungeren als « testcases ». Als gevolg van dit alles zou het bestaande kader van het ABVV uitgebreid en gereorganiseerd moeten worden (125). Het nationaal militantenkader van het ABVV besloot dat een geleidelijke oprichting van de OR wenselijk zou zijn. Het ABVV zou het verschijnen van de toepassingsbesluiten van zeer nabij volgen en erover waken dat de geest van de wet en de arbeidersbelangen niet geschaad zouden worden (126). Een belangrijke reden voor het uitstellen van de toepassingsbesluiten op de OR, was de onenigheid die hierover tijdens de besprekingen in de Algemene Paritaire Raad ontstaan was. Een groot discussiepunt vormde de notie « meest representatieve syndicale

(124) R. CLEMENS, « Conseil d'entreprise et système économique. Communauté d'entreprise ou collectivisme syndical ? », in *Industrie*, jg. 2, september 1948, 9, blz. 547 e.v.; oktober 1948, 10, blz. 618 e.v.

(125) *Wet van 20 september 1948 houdende: Organisatie van het bedrijfsleven. Studie-week-end 30/31 oktober 1948*, N.V. Excelsior, Antwerpen, ABVV, 1948, blz. 62-79.

(126) « De nationale militanten van het ABVV onderzochten de toestand i.v.m. de organisatie der economie. Besluiten van een geslaagd studie-weekend », in *De Werker*, 6 november 1948, blz. 1.

organisatie »; dat dit enkel ABVV en ACV zouden zijn, werd door de patroonsorganisaties niet aanvaard (127).

In het ACV zou bij de intense vorming en opleiding van de OR-leden de nadruk komen te liggen op de ontwikkeling « van een gezonde geest van samenwerking onder de raadsleden; hierdoor zal de christelijke sociale leer nog meer verspreid worden in het arbeidsmidden » (128). Ook ACV-voorzitter Cool onderstreepte dat de arbeidersvertegenwoordigers in de OR zelf zouden bepalen of de klassenverzoening dan wel de klassenstrijd er de bovenhand zouden halen (129). Het ACV stelde dat de OR, ondanks de vertraging, in elk geval zouden worden ingevoerd, ondanks het patronaal wantrouwen. De afgevaardigden zouden daarenboven wettelijk beschermd worden tegen mogelijke sancties (130). In maart 1949 zou het ACV de socialistische minister Troclet verantwoordelijk stellen voor het uitblijven van de uitvoeringsbesluiten i.v.m. de OR (131)

De werkgeversorganisaties drongen er ondertussen bij de regering op aan om via uitvoeringsbesluiten de draagwijdte van de wet op de OR voorlopig te beperken. Men stoorde zich vooral aan de plannen om « een gelijkvormig, ingewikkeld en strak boekhoudingsstelsel » bij wet op te leggen. De werkgevers pleitten voor een OR die unaniem adviezen zou geven. Ook werd een experimentele fase voorgesteld, waarna de overige ondernemingsraden geleidelijk zouden worden opgericht. De informatie aan de OR zou nauwkeurig moeten bepaald worden en zou zeker niet verder mogen reiken dan wat jaarlijks aan de aandeelhouders werd medegedeeld (132).

Op 29 maart 1949 werd een VBN-afvaardiging o.l.v. Cornil en Van der Rest door minister Troclet ontvangen. Daarbij deed het VBN voorstellen m.b.t. de te nemen uitvoeringsbesluiten. Zo werd voorgesteld het aantal afgevaardigden in de OR te beperken en een aantal beperkende voorwaarden m.b.t. het kiesrecht in te voeren. Ook werden voorstellen gedaan gericht tegen het vakbondsmonopolie op de voordracht van kandidaten. Tenslotte werd de geleidelijke instelling van de OR gevraagd (133).

(127) N. DE BOCK, « Om de ondernemingsraden », in *De Werker*, 19 maart 1949, blz. 2.

(128) « De ondernemingsraden. Wat wordt er van ons gevraagd ? » in *De Volksmacht*, 2 oktober 1948, blz. 1/12.

(129) L. VAN HULLE, « Syndicalisme in de onderneming. Congres ACV-arrondissement Gent », in *De Volksmacht*, 2 oktober 1948, blz. 10-11.

(130) « Nationalisatie of organisatie », in *De Volksmacht*, 26 februari 1949, blz. 10.

(131) « De toepassing van de structuurhervormingen », in *De Volksmacht*, 23 maart 1949, blz. 12.

(132) L. BROUWERS, *op. cit.*, blz. 147-148.

(133) « Ondernemingsraden - Uitvoeringsbesluiten der wet van 20 september 1948 - Standpunt der werkgevers », in *Mededelingen van het VBN*, 7 april 1949, 14, blz. 916-918.

Het besluit van november 1949 maakt de weg vrij voor de samenstelling van de eerste ondernemingsraden.

Na besprekingen in de Algemene Paritaire Raad en in de Centrale Raad voor het Bedrijfsleven over de draagwijdte van de door de werkgever te verstrekken inlichtingen en de controle daarop, bleven er nog heel wat problemen. Minister Troclet diende echter de knoop door te hakken en de eerste besluiten i.v.m. de oprichting en de verkiezingen voor de OR verschenen eind juli 1949 in het staatsblad (134).

Van vakbondszijde werd het veel te laat verschijnen van deze besluiten aangeklaagd en werd sterk aangedrongen op een verdere uitvoering van het programma van structuurhervormingen.

Zo drong het ACV aan op de verwezenlijking van wetten i.v.m. de boekhoudkundige registratie, de aanstelling van ondernemingsrevisoren en de oprichting van een Nationale Arbeidsraad (135). Op het ACV-congres van eind oktober 1949 verklaarde minister van arbeid Behogne dat het K.B. i.v.m. het kiesrecht en de kiezerslijsten klaar was. Ook overwoog hij de aanpassing van vorige besluiten i.v.m. het aantal afgevaardigden en het kiesrecht. Het probleem van de wettelijke bescherming van de arbeidersafgevaardigden werd bestudeerd, aldus Behogne (136). Het regeringsbesluit van 23 november 1949 betekende een laatste stap naar de eerste sociale verkiezingen (137), die van 25 februari 1950 tot 6 maart 1950 in alle ondernemingen met minimum 200 werknemers zouden worden gehouden. Niets kon nu nog de oprichting van de eerste ondernemingsraden in de weg staan: of zij organen van klassenverzoening of van klassenstrijd zouden worden, moest de toekomst uitwijzen*.

Summary : Emergence of the Works Councils in Belgium (1944-1948).

The basis of Belgium's post-war social and economic reforms was the social-solidarity agreement (1944) between the trade-unions and the employers. This « historical compromise » aimed at securing social security and a legal ground for the workers' co-management in the economic life, in exchange for social peace and aid in attaining a productivity-raise.

(134) *Belgisch Staatsblad*, 25-26 juli 1949, blz. 7115 e.v. en 7123 e.v.

(135) « Actuele syndicale problemen », in *De Volksmacht*, 8 oktober 1949, blz. 12.

(136) « Rede minister Behogne op 16de ACV-Congres », in *De Volksmacht*, 5 november 1949, blz. 8.

(137) *Belgisch Staatsblad*, 25 november 1949.

* Dank aan H. Balthazar, W. Steenhaut en A. Gaus voor hun kritische kanttekeningen en commentaren. Een dankwoord ook aan F. Dambre voor het corrigeren van de tekst en aan G. Schockaert voor het typewerk.

From 1945 till 1948 National Labour Conferences and Parliament discussed the matter, especially the introduction of Works Councils, which raised ideological resistance. The Socialists, favourable towards the Works Councils in undertakings, claimed economic and financial powers for them. The Catholic were in favour of co-management, cooperation between workers and employers and workers' co-responsibility. The employers, fearing a restriction of their powers and a threat of collectivizing, were very suspicious.

An inter-catholic agreement between workers and employers allowed them to formulate a unanimous attitude towards the Works Councils. A Socialist-Catholic compromise in Parliament resulted in the law on the organizing of the industry (20.IX.1948). This law reserved for the Works Councils a mainly advisory role in social matters. Their powers were very limited. Their composition was determined by cooperation and common interests.

The first Works Councils-elections happened in 1950.

